

MARIANNE MÄKELÄ

Lapsen ääni eroperheissä

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA (YLEMPI AMK)

2023

Tiivistelmä

Mäkelä, Marianne: Lapsen ääni eroperheissä

Opinnäytetyö, ylempi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Maaliskuu 2023

Sivumäärä: 52

Lapsen ääni palvelua kehitettiin Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa palveluissa vuosina 2016-2022. Tämä opinnäytetyö esittelee palvelun kehittämiskaaren sekä eroperheiden lasten terveiset vanhemmilleen.

Opinnäytetyön keskeisenä ajatuksena oli lapsen oikeus osallisuuteen omissa asioissaan. Tavoitteena oli selvittää lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta vanhempien erotilanteessa sekä Lapsen ääni -palvelun merkityksestä osallisuuden kokemuksen lisääntymiselle.

Opinnäytetyötä varten Lapsen ääni -palvelusta kerättiin palautetta lapsilta ja vanhemmilta sähköpostien, kirjeiden ja keskusteluiden avulla. Lastenvalvojat vastasivat sähköpostilla lähetettyyn kyselyyn heidän kokemuksestaan Lapsen ääni -palvelun käytöstä lastenvalvoja palveluissa. Aineistoa käsiteltiin sisällön analyysin menetelmin.

Vanhemmilta ja lapsilta saadun palautteen perusteella voitiin todeta, että vanhemmat kuulivat lastensa toiveet ja huomioivat niitä päättäessään lapsen tapamisjärjestelyistä. Lastenvalvojat kertoivat, että lasta koskevien päätösten tekeminen vanhempien kanssa oli helpompaa, kun lasten toiveet olivat tiedossa. Yhteisten sopimusten tekemistä edisti se, että vanhemmat olivat puhuneet asioista keskenään ja lapsen kanssa. Lapset toivoivat, että vanhemmat lopettaisivat riitelyn ja sopisivat lasten asioista yhteistyössä toistensa kanssa. Lapsen ääni palvelu todettiin tarpeelliseksi maksuttomaksi matalan kynnyksen palveluksi, jossa lapsi tulee kuulluksi.

Johtopäätöksenä voitiin todeta, että lapset haluavat osallistua ja vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin. Lapsen kokemus osallisuudesta lisääntyy, kun vanhemmat keskustelevat hänen kanssaan ja huomioivat lapsen ajatukset ja toiveet tehdessään häneen liittyviä päätöksiä.

Avainsanat: lapsen osallisuus, ero perheessä, lapsen oikeudet

Abstract

Mäkelä, Marianne: The child`s voice in divorced families

Master thesis

Master`s degree in Social Services, Sosionomi (YAMK)

March 2023

Number of pages 55

Children`s Voice service was developed in Tampere city`s family law services unit during 2016–2022. This thesis presents the trajectory of the service and what children of broken homes wish to say to their parents.

The central focus in this thesis was children`s right to be involved in matters concerning them. The goal was to find out children`s views on whether they are heard when their parents are going through separation as well as whether Children`s Voice service had significance on the increased involvement felt.

For this thesis, feedback on Children`s Voice service was collected from children and parents by means of emails, letters and discussions. Child welfare officers answered an email questionnaire regarding their experiences on the use of Children`s Voice service in their work. The material was processed using content analysis methods.

Based on the feedback received from parents and children, it was concluded that parents listened to their children`s wishes and took them into account when making decisions on children`s visiting arrangements. Child welfare officers told that it was easier to make decisions with parents when children`s wishes were known. When parents had discussed these matters with each other and with their children, it facilitated making joint agreements. Children hoped that their parents would stop arguing and reach agreement in co-operation with each other on matters concerning children. Children`s Voice service was concluded to be a necessary, free low-threshold service in which the child gets to be heard.

It was concluded that children want to be involved and to influence in decisions concerning their lives. Children`s feeling of involvement is increased when their parents talk with them and take into account children`s thoughts and wishes when making decisions that concern them.

Keywords: children`s involvement, parents` separation, children`s rights

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LAPSI YHTEISKUNNAN JÄSENEENÄ	8
2.1	Lapsen aseman vahvistuminen yhteiskunnassa	10
2.2	Katsaus lapsen ja lapsuuden historiaan.....	11
2.3	Lapsen oikeus osallisuuteen	14
3	LAPSEN KUULEMINEN EROPERHEISSÄ	17
4	LAPSI ERON KOKENEENA	19
4.1	Lapsen ääni palvelu Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa palveluissa	21
4.2	Lapsen ja vanhempien kohtaaminen eropalveluissa	25
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
5.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma	29
5.2	Ohjausryhmän ja lastenryhmän tapaaminen	30
5.3	Osallistava havainnointi ja sisällön analyysi tutkimuksen vaiheena.....	31
5.4	Aineiston hankinta.....	32
5.5	Tutkimuksen eettisyys.....	33
6	TUTKIMUSTULOKSET	35
6.1	Lasten ajatuksia ja toiveita vanhemmilleen.....	35
6.2	Lasten kokemuksia lapsen ääni palveluun osallistumisesta	40
6.3	Vanhempien kokemuksia.....	42
6.4	Lastenvalvojen kokemuksia.....	44
6.5	Eroperheen lasten terveiset vanhemmilleen	45
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	47
	LÄHTEET	51

1 JOHDANTO

“Kaikki murheet lasten on nostettava valoa vasten,
Että aikuiset näkevät miksi lapset itkevät.
Hälvenee vain siten huoli, näkyy polun valoisampi puoli”.

Eppu Nuotio

Opinnäytetyötäni varten olen lukenut alan kirjallisuutta ja oman kiinnostukseni mukaan tuon esille useiden ammattilaisten upeita oivalluksia ja kokemuksen ääntä. Myös oma pitkä työura lasten ja perheiden parissa tehtävässä työssä tulee tekstissä esille. Punaisena lankana opinnäytetyössä kuten elämässäni kulkee lapsen oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi ja rakastetuksi ihan omana itsenään. Jokainen lapsi on arvokas. Lapset rakentavat tulevaisuuden, jossa seuraavat sukupolvet tulevat elämään. Lapsuus on lapsella oppimisen ja kehittymisen aikaa. Lapsi, joka saa osakseen rakkautta, arvostusta ja kunnioitusta sekä kuulluksi tulemistakin oppii samoin myös kohtelemaan muita ihmisiä. Lapsen asema on historiassa muuttunut eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Tässä opinnäytetyössä tuon esille pienen katsauksen lapsen ja lapsuuden historiasta, lapsen asemasta yhteiskunnassa sekä lapsen oikeudesta osallisuuteen itseään koskevissa asioissa. Pitkä ja kivinen polku on kuljettu lapsen näkyväksi tulemiseksi tähän päivään ja vielä on paljon tehtävää.

Perhe instituutiona on monimuotoistunut ja avo/avioerot ovat lisääntyneet. Perhemuodot ja sen myötä myös perhesuhteet ovat olleet vahvan muutoksen kohteena jo 1970-luvulta lähtien. Perinteisen avioliittoon perustuvan ydinperheen rinnalla toimii yhdenhuoltajan perheitä, avoliittoon perustuvia perheitä, samaa sukupuolta olevien aikuisten lapsiperheitä sekä uusperheitä. Vanhempien ero muuttaa ja vaikuttaa lapsen perhesuhteisiin sekä tuo mukanaan sellaisia osallisuuden ja toimijuuden tarpeita, joita lapsilla tavallisessa ydinperheessä ei ole. On tärkeää ymmärtää ja saada kokonaiskuva vanhempien erosta lapsen elämään vaikuttavana ilmiönä.

Vanhempien ero koskettaa vuosittain noin 30 000 lasta (THL 2020). Lapsen näkökulma vanhempien eroon liittyvissä asioissa on korostunut 2000-luvulla. Osittain uudistettu laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1.12.2019 tavoitteena on parantaa lapsen edun toteutumista ja vahvistaa lapsen osallisuutta, kun häntä koskevista asioista päätetään. Lapsen osallisuus paranee etenkin erotilanteissa, kun vanhempien on selvitettävä lapsen oma näkemys huollosta ja tapaamisoikeudesta. Opinnäytetyöni käsittelee vanhempien eron kokeneiden lasten osallisuutta perhesuhteissaan. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys rakentuu osallisuuden käsitteelle. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, s. 130) tuovat esille, että lasten osallisuutta tulee tarkastella osana lapsia ja lapsuutta koskevia käsityksiä, sillä osallisuus pitää sisällään käsityksen lapsesta yksilönä, yhteiskunnan ja yhteisöjen jäsenenä ja toimijana.

Lapsuustutkimus ja lapsinäkökulmainen tutkimus on voimakkaasti lisääntynyt ja halutaan tietää mitä lapset ajattelevat ja minkälaisia kokemuksia heillä on asioista. On alettu ymmärtämään, että lapsilla on arvokasta ja ainutlaatuista tietoa asioista. Vanhempien erosta lasten hyvinvointiin vaikuttavana asiana saadaankin paljon monitahoisempi kuva, kun kuullaan lasten näkemyksiä ja kokemuksia asioista (Karttunen 2010.). Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa palveluissa. Lapsen ääni palvelu tuo vanhempien keskusteluihin mukaan lapsen ajatukset ja toiveet. Tämä opinnäytetyö esittelee kehittämäni Lapsen ääni palvelun tuoden esille lasten, vanhempien ja lastenvalvojien kokemuksia palvelusta. Tärkein sanoma tulee esille lasten ajatuksista ja toiveista vanhemmilleen sekä heidän kokemuksestaan tulla kuulluksi suhteessa vanhempiinsa.

Jokainen ihminen tarvitsee tulla kohdatuksi. Me tarvitsemme toisiamme. Mentalisaatio kyvyn avulla kykenemme ottamaan huomioon toisemme. Dialogisella ja refleктоivalla tavalla luomme yhdessä uusia näkökulmia. Ratkaisukeskeinen ajattelutapa eri menetelmineen auttaa löytämään meissä olevat voimavarat ja ohjaa meitä keskittymään tähän hetkeen ja suuntautumaan kohti tulevaisuutta.

Opinnäytetyössä käyttämäni aineisto on luonteeltaan laadullista, koostuen omista muistiinpanoista, sisältäen lasten ja vanhempien suullista palautetta, lasten ajatuksia ja toiveita vanhemmilleen, lasten ryhmätapaamisen ajatuksia sekä ohjausryhmän kanssa käytyt kehittämisideat. Lisäksi tuon esille lastenvalvojille ja lapsille lähettämäni kyselyn tulokset.

2 LAPSI YHTEISKUNNAN JÄSENEENÄ

Lapsuus on yhteiskunnallinen ilmiö. Lapsuudella on paikkansa kunkin yhteiskunnan sosiaalisessa järjestyksessä pysyvänä kategoriana, vaikka yksittäiset jäsenet vaihtuvat. Lapsuus määritellään eri tavalla eri yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa tilanteissa (Bardy 2013.). Lapsuus määritellään melko pitkälle lainsäädännöllisesti. Esiopetus aloitetaan sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Täysi-ikäisyys saavutetaan 18 vuoden iässä. Myös elokuvien katsomisessa on ikärajat samoin palkkatyön tekemisessä, nautintoaineiden käyttämisessä, seksin harrastamisessa ja äänestämässä (Kangassalo & Suoranta 2001, s.11.).

Lapsuus vaikuttaa aikuisuuteen ja aikuisten lapsuus vaikuttaa lasten lapsuuteen. Yhteiskunta vaikuttaa lapsuusiin ja lapsuudet vaikuttavat yhteiskuntaan. Kyseessä on monitasoinen kiertokulku, josta kulttuuri imee käyttövoimansa muun muassa taiteen, tieteen, filosofian, uskonnon ja politiikan harjoittamisessa. Nämä puolestaan määrittelevät omalla kerronnallaan ja toiminnallaan lapsuuden ehtoja. Kiertokulun liikkeet käynnistyvät aina uudestaan viimeksi maailmaan tulevien lapsipolvien kohtaamisessa, yksilöllisesti ja yhteisöllisesti (Bardy 2013,s. 50-52.).

Lapsuuden vuosisadaksi kutsutulla 1900-luvulla, erityisesti sen jälkipuoliskolla, lapsiin kiinnitettiin entistä enemmän julkista huomiota. Lapsi- ja perhepolitiikasta tuli kiinteä osa hyvinvointivaltion sosiaaliturvaa (Lehikoinen 2001).

1900-luvun loppupuolella lapset olivat siellä, minne heidät oli pyrittykin saamaan; lapset on asteittain sijoitettu metsistä, pelloilta sekä kaduilta ja tehtaista ydinperheeseen ja kouluun sekä sittemmin myös päivähoidon. Lapsuutta olennaisesti jäsentäviä instituutioita katsotaan olevan perhe, koulu ja päivähoito (Bardy 2013.). Perhe on sitten viimeisten vuosikymmenten aikana kokenut useita muutoksia.

Lapsuuden tutkimus on laajentunut ja monipuolistunut psykologisen, sosiologisen ja pedagogisen tutkimuksen lisäksi yhteiskunta- ja kulttuuritutkimuksen alueelle (Sotka, Alanen, Harrikari & Pekkarinen 2011.). Yhteiskunta instituutioineen piti lasta ennen passiivisena osapuolena, jonka päätehtävä on ottaa vastaan, sopeutua ja sosiaalistua (Karttunen 2010). Lapsuus nähtiin enemmän aikuiskansalaisuuden esiasteena kuin lasten tässä ja nyt kokemana elämänvaiheena. Bardy ja Alanen (1990, s.11) ovat tutkineet kotimaista tietoa lapsista ja lapsuudesta. Se antaa kuvan siitä, miten lasten paikka suomalaisessa yhteiskunnassa ymmärretään. Heidän ei ajatella olevan osa ”suurta yhteiskuntaa”, vaan liikkuvan vasta kodin, päivähoidon ja koulun mikromaailmassa. Näissä yhteiskunnan ”odotushuoneissa” heidän tehtävänä on kehittyä, hankkia niitä tietoja ja taitoja, joita he tulevat tarvitsemaan myöhemmin ”oikeassa” yhteiskunnassa. Aikuisten mielenkiinto kohdistuu kehitysprosessiin, miten järjestää ja ohjata lasten kulku(aikuisten) yhteiskuntaan. 2000-luvulla syntynyt sukupolvi on jo ryhtynyt vaatimaan ulospääsyä niin kutsutuista odotushuoneista.

Alanen ja Bardy (1990, s.16) toteavat, että lapsuus on konstruoitu modernin yhteiskuntarakenteen, työnjaon, valtion ja perheen yhteydessä, ei niistä irrallisena tai satunnaisena projektina; lapsuudella on tekijänsä. Sitä muutetaan ja vakiinnutetaan yhteiskuntaluokkien ja väestöryhmien, kollektiivien ja yksilöiden välisissä kulttuurisissa, poliittisissa ja taloudellisissa kamppailuissa. He toteavat, että lasten yhdenvertaistuminen ja yksilöityminen ovat jo muuttamassa vallitsevaa sukupolvijärjestelmää. Uuden sukupolvisopimuksen hahmottuminen merkitsee lapsuuden politiikkaa, joka tähtää eri-ikäisten ihmisten kanssakäymiseen ja tasaveroiseen asemaan yhteiskunnallisesti. Jos sosiaalinen järjestys sukupolvien välillä muuttuu, myös lapsena oleminen muuttuu. Alanen ja Bardy (1990) ovat tutkimuksessaan havainneet, että aikuiset puhuvat

lapsuudesta aikuiskeskeisesti. Lapsuutta koskeva tieto on paljolti kiinni aikuisten lapsikuvissa ja ideologioissa. Alaikäisten autonomia ja osallistuminen laajentavat lasten mahdollisuuksia puhua ja toimia. "Todellisten lasten" todellisuudet pääsevät ehkä kuoriutumaan näkyviin nykyistä paremmin.

2.1 Lapsen aseman vahvistuminen yhteiskunnassa

Yhteiskunnassa lapsen asemaa on ryhdytty vahvistamaan niin valtiollisella kuin kunnallisella tasolla. Kansallinen lapsistrategian valmistuminen vuonna 2020 pyrkii turvaamaan lapsia koskevien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden tavoitteellisen ja johdonmukaisen toteuttamisen yli hallituskausien (valtioneuvoston julkaisuja 2012:8.). UNICEFin Lapsiystävällinen kunta –malli auttaa kuntia tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja lasten arjen palveluissa ja kunnan hallinnossa. Mallia toteuttaa jo 49 kuntaa eri puolilla Suomea. Lapsiystävällisessä kunnassa jokainen lapsi tuntee olevansa arvokas, jokainen lapsi saa elää turvassa, jokainen lapsi saa harrastaa, jokaisella lapsella on kavereita ja turvallinen aikuinen, jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin ja jokainen lapsi huomioidaan päätöksenteossa (lapsiystavallinen-kunta.fi.).

Suomen vahva kunnallinen itsehallinto merkitsee, että eri kunnissa asuvien lasten asema voi olla erilainen. Monissa kunnissa on otettu käyttöön hyviä käytäntöjä erityisesti lapsivaikutusten arvioimiseksi sekä lasten hyvinvoinnin edistämiseksi päätöksenteossa (valtioneuvoston julkaisuja 2021:8.). Useissa kaupungeissa työskentelee lapsiasiamies, joka koordinoi kaupungin lapsiasiamiestoimintaa eli eri toimijoiden muodostamaa yhteistyöverkostoa, joka edistää lasten ja nuorten asemaa. Nuorisovaltuusto tekee kannanottoja, mielipidekirjoituksia, lausuntoja sekä aloitteita kaupungin eri toimielimille nuorille tärkeistä ja ajankohtaisista asioista. Lisäksi se tapaa kaupungin päättäjiä säännöllisesti ja edustaa nuoria kaupunginvaltuustossa ja kuudessa lautakunnassa (tampere.fi/nuorisovaltuusto). Lasten Parlamentti on alakoululaisten lasten oma vaikuttamiskanava. Sen tavoitteena on saada alakoululaisten lasten mielipiteet kuuluviin päätöksenteossa sekä opettaa lapsille demokratia- ja vaikuttamistaitoja lasten oman ikätason mukaisin menetelmin. Toiminta on

osallistavaa ja lapsilähtöistä, eli ideat käsitellään toiminnallisesti, lasten ikään sopivin tavoin. (tampere.fi/lastenparlamentti).

Kansallisen lapsistrategian valmistelu käynnistyi pääministeri Juha Sipilän hallitusaikakaudella Lapsen aika 2040-työllä. Työ on jatkunut Sanna Marinin hallituskaudella. Lapsistrategia saatiin päätökseen 31.12.2020. Lapsistrategialla luodaan lapsen oikeuksia kunnioittava, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi. Strategian visiona on Suomi, jossa lapsen oikeudet toteutuvat täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Tuossa visiossa yhteiskunnan kaikkien sektoreiden toimijat tunnistavat lapsen oikeuksien merkityksen ja lapsi- ja perhemyönteisen yhteiskunnan arvon. Vision mukainen Suomi tehdään yhdessä (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8.).

2.2 Katsaus lapsen ja lapsuuden historiaan

Antiikin ajan lapsia koskevista asenteista tiedetään vähän. Se tiedetään, että lasten elinpiiri on luultavasti ollut karu ja vanhempien kasvatus ankaraa, mutta lapset saaneet myös vanhemmiltaan lempeää hoivaa (Katajala-Peltomaa & Vuolanto 2015.). Postman (1985) mukaan Roomalaisten näkemä yhteys kasvavan lapsen ja häpeän tunteen välillä oli ratkaiseva askel lapsuuden käsitteen kehityksessä. Barbaarien tunkeuduttua Rooman imperiumiin keskiajalla sai aikaan lukutaidon, koulutuksen ja häpeän tunteen katoamisen. Keskiajalla kaikki oli sallittua lasten läsnä ollessa.

Lapsen asema perheessä, ihmiskunnan ja yhteiskunnan yhdessä tärkeimmistä perusyksiköistä muotoutui vaiheittain. Hirsjärven ja Laurisen (2004, s.124) mukaan näkemyksiä lapsuuden historiasta voi tarkastella esimerkiksi seuraavien kolmen vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa lapset nähdään pieninä aikuisina, lapsuus ei ole oma erityinen kehitysvaihe. Toisessa vaiheessa nähdään, että lapsi on pieni ihminen, joka tarvitsee rakkautta ja on herkkä eri vaikutteille. Kolmannessa vaiheessa ymmärretään lapsen erillinen maailma, jossa lapsi ei pysty käsittämään aikuisten maailmaa, ja siksi lapsuus on korvaamattoman tärkeä ihmisen kehitysvaihe. Neljännessä vaiheessa

nähdään kykymme erotella lapsuuden eri kasvuympäristöjen vaikutus lapsen asemaan yhteiskunnassa ja perheessä.

Ariesin (1960) mukaan lapsuuden kulttuuriset alkujuuret sijoittuvat 1500-1600-luvun vaiheille. Sitä ennen ei lasten ja aikuisten väliselle erottelulle ollut yhteiskunnallista merkitystä eikä lapsia kohdeltu aikuisista poiketen. Lapset liitettiin heti aikuisten maailmaan, kun he tulivat toimeen ilman aikuisten huolenpitoa. Lapset miellettiin isän tai isännän omaisuudeksi, lasta ei siis laillisesti ollut olemassa (Forsberg, 1998, s.22.). Neil Postmanin (1985) mukaan aikuisuuden ja lapsuuden rajan selkeä merkitseminen loi edellytykset modernille lapsuudelle, jossa lasta aletaan vähitellen kohdella omaa erityislaatuaan vastaavalla tavalla yhtä hyvin perheessä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Postmanin tulokinnassa viestintäympäristö on ollut tärkeä muutostekijä: kirjapainon keksimisestä alkanut kirjallisuuden leviäminen laajoihin kansankerroksiin muutti lapsuuden ja aikuisuuden suhdetta. (Kalliala, 1999, s.23.).

Seuraavien vuosisatojen aikana tapahtui muutos lapsuuden käsitteessä. Aikuisten ja vanhempien suhtautuminen lapsiin muuttui emotionaaliseen ja välittävään suuntaan. Kehitys lähti liikkeelle Ranskasta porvarisluokasta, jossa vähitellen muotoutui moderni, lapsikeskeinen, perheenjäsenten välille rakentuva ydinperhe. Pohjoismaihin ydinperheen aate rantautui seuraavien kahden vuosisadan aikana. (Alanen, 2001, s. 174.). Englannissa 1800-luvulla laissa kiellettiin alle 10-vuotiaiden käyttö kaivoksissa ja lapsen ryöstöstä tuli rangaistava teko. Englannin keski- ja yläluokka pitivät lapsuuden käsitettä hengissä laajentaen sitä. (Postman 1985, s. 61 - 62.).

John Locken 1700-luvulla tunnetuksi tuoma teoria siitä, että ihmisen syntyessä hänen mielensä on tyhjä taulu, tabula rasa, loi paineita vanhemmille, opettajille sekä myöhemmin valtioille. Nähtiin, että lapsen epäonnistuminen oli merkki vanhempien epäonnistumisesta, koska aikuiset olivat vastuussa siitä mitä lasten mieliin toisin sanoen tyhjään tauluun kirjoitetaan. 1700-luvun toinen suuri älyllinen vaikuttaja lapsuuden käsitteen kannalta oli Rousseau. Hän väitti lapsen olevan tärkeä sellaisenaan eikä vain jonkun tavoitteen saavuttamisen välineenä. Lisäksi hänen ajatuksensa oli, että lapsen älyllinen ja tunne-elämä

ovat tärkeitä syystä, että lapsuus on elämänvaihe, jossa ihminen on lähimpänä luonnontilaa.

Siirryttäessä 1800- ja 1900-luvulle, lapsuuden käsite muodostui kahdesta älyllisestä piirteestä. Locken protestanttisen lapsuuskäsityksen mukaan lapsi on muovaamaton henkilö, josta lukutaidon, koulutuksen, järjen, itsehillinnän ja häpeän kautta voi tulla sivistynyt aikuinen. Rousseuan romanttisen lapsuus käsityksen mukaan ongelmana ei ollut muovaamaton lapsi vaan epämuodostunut aikuinen. Lapsella on synnyinlahjana kyky rehellisyyteen, ymmärrykseen, uteliaisuuteen ja spontaanisuuteen, jotka kaikki lukutaito, koulutus, järki, itsehillintä ja häpeä turruttavat. Näiden kahden Herran yhteisenä ajatuksena oli välittäminen ja he olivat kumpikin varmoja siitä, että lapsuutta ei voisi olla olemassa ilman aikuisten tulevaisuuteen suuntautunutta ohjausta.

1800-luvulla vaikuttaneet Herrat Sigmund Freud ja John Dewey kiteyttivät lapsuuden paradigman ja antoivat puitteet kaikelle lapsuudesta meidän vuosisadallamme käytävälle keskustelulle. lapsi koululaisena, joka omaa minää ja persoonallisuutta tulee varjella kasvattamalla, jonka kykyä itsehillintään, tyydytyksen lykkäämiseen ja loogiseen ajatteluun on laajennettava, jonka tietouden elämästä pitää olla aikuisten hallinnassa. Kuitenkin samanaikaisesti lapsella ymmärretään olevan omat kehityssääntönsä sekä viehätysvoimaa, uteliaisuutta ja elämäniloa, joita ei saa tukahduttaa. Vuosisadan vaihteeseen tultaessa lapsuutta alettiin pitää jokaisen ihmisen oikeutena. Tämä ihanne ylitti yhteiskunnalliset ja taloudelliset luokkarajat. Väistämättä lapsuus määriteltiin biologiseksi kategoriaksi eikä kulttuurin tuotteeksi. (Postman 1985, s.65-76.).

Vanhempien alitajunta on tärkeä osa lasten kasvuympäristöä; vaikka kokemuksista vaiettaisiinkin, tunteet välittyvät seuraaville sukupolville tavalla tai toisella. Sodan ankarat ja satuttavat kasvuvuodet vaikuttivat lasten ja vanhempien välisiin kiintymyssuhteisiin. Lapsilta ja nuorilta vaadittiin työteliäisyyttä, kuralaisuutta ja uhrautumista kotirintamalla, kun vanhempien aika ja voimat kuluivat erilaisissa maanpuolustustehtävissä. Lapset sopeutuivat ajan vaatimuksiin omista tarpeistaan tinkien ja usein aikuista vastuuta kantaen. Mitä erot, menetykset ja uhraukset ovat merkinneet kasvuikäisten identiteetin rakentumiselle? Millaisen jäljen sodan ajan jatkuva epävarmuus ja yllättävät

muutokset ovat jättäneet lasten ja nuorten minäkuvaan? Miten nämä olosuhteet ovat muovanneet heidän suhdettaan omiin lapsiinsa? (Näre ,2010, s. 7-8.) .

Sodan jälkeen pahinta oli sotakokemuksista vaikeneminen. Lasten tarvetta käsitellä kokemuksiaan ei ymmärretty. Radiossa lastentunteja pitänyt Markus-Setäkin tähdensi lapsille, kuinka tulee olla reipas ja iloisella mielellä. Kipeistä tunteista, peloista ja ahdistuksesta ei rohkaistu puhumaan. Kipeiden tunne-
muistojen torjunta ja unohtaminen ei kuitenkaan poistanut niiden vaikutusta; usein ne saattavat muistuttaa itsestään paitsi henkisin myös ruumiillisin oirein vielä vuosikymmentenkin kuluttua. Taakan kantajiksi saattavat joutua jopa sukupolven lasten lastenlapset, sillä vaietulla ja nimeämättömillä pahan olon tunteilla on taipumus siirtyä eteenpäin sukupolvien ketjussa. (Näre & Kirves, 2010, s. 29-30.).

2.3 Lapsen oikeus osallisuuteen

Osallisuus pitää sisällään yhteisöön liittymisen, kuulumisen ja siihen vaikuttamisen. Sen lisäksi lapsen osallisuuden toteutumisen kannalta olennaista on, että lapsi voi tulla kuulluksi omissa lähiyhteisöissään sekä itseään että yhteisöön koskevista asioista ja että hän voi kokea olevansa hyväksytty yhteisön jäsen omine ajatuksineen, tarpeineen ja toiveineen. (Oranen, 2008, s. 9.). Osallisuus ja asioiden käsittelyssä mukana oleminen itselle merkityksellisissä yhteisöissä on tärkeää ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Osallisuus perheen ja muiden elämänpiiriin kuuluvien yhteisöjen elämään ja toimintaan antaa lapselle mahdollisuuden rakentaa ymmärrystä siitä, kuka minä olen, mihin minä kuulun ja miten minä elän. Osallisuus on tärkeä osa kasvun ja kehityksen perusedellytyksiä. (Bardy, 2009, s.117.).

Shier (2001) on määritellyt lapsen osallisuudessa viisi tasoa, jotka ovat: 1. Lapsia kuunnellaan, 2. lapsia tuetaan ilmaisemaan heidän mielipiteensä, 3. lasten näkemykset otetaan huomioon, 4. lapset otetaan mukaan päätöksentekoon, 5. lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta. Vanhempien erotilanteessa tulee

kuitenkin huomioida, että lasta tulee suojella liialta vastuulta. (Seikkula, 2014, s.21.).

Osallisuus edellyttää tekoja, joissa annetaan mahdollisuus osallistua johonkin tai päästä osalliseksi jostakin. Perheiden kanssa työskenneltäessä lapsen osallistuminen tarkoittaa sitä, että lapsella on mahdollisuuden sanoa mielipiteensä ja kertoa tarinansa. Lapsille on tärkeää, että heidän sanomisillaan on merkitystä. Lastensuojelun keskusliiton teettämä kyselyraportti 10-17 -vuotiaille lapsille toi esille, että lapset ja nuoret tuntevat tänä päivänä aiempaa paremmin lastenoikeuksia. Lapset ja nuoret haluavat tulla kuulluksi ja vaikuttaa heidän omissa elinympäristöissään kuten koulussa, kotona ja harrastuksissa. Lapset ajattelevat, että aikuiset tekisivät parempia päätöksiä jos he ottaisivat huomioon lasten mielipiteitä. (Hurskainen, 2017.) .

Ulla Vanhakartano (2021) on tutkinut lapsen asemaa ja osallisuutta vaativissa erotilanteissa. Tutkimus tuo esille, että usein lapsen ääni hukkuu vanhempien äänen alle (Vaitomaa, 2021, s.45). Isotalus (2021, s.139) mukaan lapset jäävät usein vanhempien konfliktien jalkoihin ja lasten omat toiveet, mielipiteet ja ajatukset jäävät näkymättömiin tai tulevat heikosti kuulluksi. Kääriäinen (2009) toteaa, että lapsen kuulluksi tuleminen on hänen lähtökohtainen oikeutensa. Lapsen oikeuksien ei tule jäädä aikuisten varjoon. Lasten ottaminen mukaan perhesuhteiden muutoksiin on tärkeää. Lapset ovat osa perhettä ja siten väistämättä osallisia kaikessa perheessä tapahtuvassa.

Kun lapselta kysytään, lapsi saa kokemuksen osallisuudesta ja tunteen siitä, että hän on merkittävä ja tärkeä sekä kokemuksen siitä, että asioihin voi ylipäättänsä vaikuttaa. Kun lapsella annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi ja osalliseksi, lapsi voi itse päättää, miten vahvasti hän osallistuu ja lähtee vuorovaikutukseen. Lapsen osallisuuden myötä vanhemmat pääsevät vastaanottamaan sellaista tietoa lapselta, jota he eivät välttämättä ole aiemmin saaneet. Lasten osallisuudella saadaan herätettyä vanhempien tietoisuus asioista, joita he eivät ehkä ole miettineet ja tavalla, joka tukee vanhempien osallisuutta ja vastuunkantoa lapsestaan. (Muukkonen, 2013.).

Lapsella on oikeus osallisuuteen ja vaikuttamiseen omaa elämäänsä koskevilla asioilla (Isotalus, 2021, s.139). Lapsen oikeutta osallisuuteen itseään ja omaa elämää koskevilla asioilla puoltavat YK:n lasten oikeuksien sopimus, Suomen perustuslaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, lastensuojelulaki sekä itseisarvona osallisuuden kautta saavutettavat tunteet itsestä osaavana, kyvykkäänä ja arvokkaana sekä muille merkityksellisenä ja tärkeänä ihmisenä (Seikkula, 2014).

Useissa laeissa edellytetään lasten osallisuuden toteutumista. Suomen perustuslaissa todetaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskeviin asioihin. Lisäksi perustuslaki velvoittaa aikuisia luomaan järjestelyjä, joiden kautta lapset voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lähtee siitä, että vanhemmat ovat sopimuksia tehtäessä tietoisia ja selvittäneet lasten mielipiteet ja toivomukset asian suhteen. Uudistettu lastenhuoltolaki 190/2019 vahvistaa entisestään lasten osallisuutta. Vanhemmilta edellytetään selvittää lapsen mielipide. Tarvittaessa työntekijä voi vanhempien ja lapsen suostumuksella keskustella lapsen kanssa. Myös sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetään, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. (Seikkula, 2014.).

Lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa valtioita ja kuntia sekä vanhempia ja muita aikuisia. Lapsen oikeuksien sopimuksen tärkeimmät asiat on kiitetty kolmeen sanaan: protection (huolenpito ja suojele), participation (osallistuminen ja osallisuus) ja provision (osuus yhteiskunnallisista voimavaroista). Sopimusvaltiot ovat sitoutuneet turvaamaan kaikkien näiden oikeuksien toteutumisen lapsilla.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa säädetään, että lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä itseään koskevilla asioilla sekä mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevilla oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. Ylipäänsä lapsella on sopimuksen mukaan oikeus ilmaista mielipiteensä. Lapset on

tunnustettu toimijoiksi itseään koskevissa oikeuksissa. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapsen oikeuksia ylläpitää henkilökohtaisia suhteita kumpaankin vanhempaan tulee kunnioittaa ja, että kaikkia asianosaisia – siis myös lasta – on kuultava, jos lasta ollaan erottamassa toisesta vanhemmasta. (Bardy, 2009, s.31-35.) .

3 LAPSEN KUULEMINEN EROPERHEISSÄ

Lapsen kanssa keskusteltaessa on osattava herkästi nähdä lapsen toiveiden ja kertomuksen välinen suhde. Lapsi voi puhua niin kuin hän tietää, että jompikumpi hänen vanhemmistaan toivoo hänen puhuvan. Mutta silloin lapsi on jo joutumassa manipuloinnin kohteeksi. Kun lapsen kuuleminen tehdään oikein, lapsen oikea ja aito mielipide tulee kuulluksi.(Mäkijärvi , 2014, s. 41.).

Lapset haluavat olla mukana ja osallisina niissä yhteisöissä, joihin he kuuluvat, myös perheessä. He haluavat tulla ymmärretyksi ja saada tietoa siitä, mitä ympärillä tapahtuu, sekä vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuuden toteutumisen kannalta olennaista on myös subjektiivinen kokemus osallisuudesta – tunteeeko lapsi tai nuori, että häntä on kuultu, hän on tullut kohdatuksi ja ymmärretyksi ja että hänen mielipiteensä on otettu huomioon. (Hakalehto & Toivonen 2021, s.80.).

Vanhempien velvollisuuksista ja niitä vastaavista lapsen oikeuksista suhteessa vanhempiinsa säädetään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lapsen huollolla tarkoitetaan lapsenhuoltolaissa lapsen hoitoa ja kasvatusta sekä lapsen tarpeista ja henkilökohtaisista asioista huolehtimista. Lapsenhuoltolaissa säädetään, miten vanhempien tulee toimia vanhempina. Lapsenhuoltolain tavoitteena on ollut antaa vanhemmille tukea ja ohjausta lapsesta huolehtimiseen ja turvata lapsen asema suhteessa vanhempiinsa sekä vanhempien asuessa lapsen kanssa perheenä että heidän asuessa erillään. (Hakalehto & Toivonen 2021, s. 31.).

Osittain uudistettu laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tuli voimaan 1.12.2019. Lakiuudistus koskee lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta. Uudistuksen tavoitteena on parantaa lapsen edun toteutumista ja vahvistaa lapsen osallisuutta, kun häntä koskevista asioista päätetään. Vanhempien tulee erotilanteessa keskustella lapsen kanssa ja kuulla hänen ajatuksiaan asumisesta ja toisen vanhemman tapaamisesta tavalla, joka vastaa lapsen ikää ja kehitystasoa. Vanhempien on käytävä keskustelu lapsen kanssa ennen kaupungin lastenvalvojalla asiointia. Keskustelun jälkeen vanhempien tulee esittää lapsen näkemykset lastenvalvojalle.

Lastenvalvojan luona vanhemmat yhdessä laativat sopimuksen lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta sekä elatuksesta. Lastenvalvojan tehtävä on varmistaa, että sopimus on lapsen edun mukainen ja että lapsen kanssa on keskusteltu asioista. Lastenvalvojan tapaamista kutsutaan sopimusneuvotteluksi, jossa vanhemmat ovat asianosaisia eli sopijaosapuolia. Heidän tehtävänä on laatia lasta koskeva sopimus, jonka laatimisessa lastenvalvoja opastaa ja neuvoo heitä. Lastenvalvojan vahvistama virallinen sopimus on täytäntöönpanokelpoinen ja vastaa tuomioistuimen antamaa ratkaisua. Virallisten sopimusten vahvistamisen lisäksi lastenvalvojan luona voi jatkaa tai muuttaa aiemmin tehtyjä sopimuksia (www.apuaeroon.fi).

Vanhempien on erotilanteessa sovittava neljästä asiasta; lapsen huoltajuudesta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sekä elatusmaksuista. Vanhemmat sopivat yhdessä myös muista lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista, kuten terveydenhuollosta, uskonnosta ja harrastuksista.

Vanhempien erotessa yleinen käytäntö on, että vanhemmilla on lapsen yhteishuoltajuus mikä tarkoittaa sitä, että vanhemmilla on yhtäläinen oikeus päättää yhdessä lasta koskevista asioista, esimerkiksi hänen asuinpaikastaan, ja velvollisuus huolehtia lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta ja muista asioista. Mikäli vanhempi on lapsen ainoa huoltaja, tekee hän yksin lasta koskevat päätökset, myös kansalaisuutta, äidinkilettä ja nimeä koskevat päätökset. Puhekielessä puhutaan lähivanhemmuudessa silloin kun lapsi on toisella vanhemmalla kirjoilla ja tapaa muualla asuvaa vanhempaansa

harvemmin. Jokaisella lapsella on lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Vuoroasuminen on tänä päivänä yleinen läytöntö eroperheissä. Vuoroasuminen toteutuu usein siten, että lapsi asuu kummankin vanhemman luona esimerkiksi vuoroviikoin. Jotta asuminen katsottaisiin lain mukaiseksi vuoroasumiseksi, lapsen on oltava vähintään 40 prosenttia vuodesta kummankin vanhempansa luona. Vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava, kumpi koti on lapsen virallinen asuinpaikka. Vanhemmat ovat velvollisia huolehtimaan lapsen elatuksesta ja heidän siitä sovittava yhdessä. Vanhempi, joka ei asu lapsen kanssa, maksaa osuutensa lapsen toimeentulosta. Maksun suuruus voi perustua kunnan sosiaalitoimen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen tuomioon.

Mikäli vanhemmat eivät pääse sopimukseen on heillä mahdollisuus hakeutua perheasioiden sovitteluun, mikä on lakisääteinen palvelu. Perheasioiden sovittelijat antavat pyynnöstä apua ja tukea perheen ristiriitoihin, kun puoliset harkitsevat eroa tai kun eron jälkeen tarvitaan tukea uuteen elämäntilanteeseen. Perheasioiden sovittelu on ilmaista matalan kynnyksen palvelua, jota kunnan sosiaalipalveluissa tarjotaan. Tarjolla on myös Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu käräjäoikeudessa: vaihtoehto oikeudenkäynnille (ns. Follo sovittelu). Follo sovittelussa voidaan käsitellä lapsen huoltoa, asumista, elatusta ja tapaamisoikeutta koskevia erimielisyyksiä, sekä lapsen arkeen liittyviä kysymyksiä, joita ei voida käsitellä oikeudenkäynnissä. Tarkoitettu tilanteisiin, joissa vanhemmille tarjottu muu apu on osoittautunut riittämättömäksi. (Perheoikeudelliset palvelut-THL.).

4 LAPSI ERON KOKENEENA

Parisuhteen päättyminen koskettaa vuosittain tuhansia suomalaisia naisia, miehiä ja lapsia (Sinkkonen, 2011). Vanhempien ero muuttaa ja vaikuttaa lapsen perhesuhteisiin sekä tuo mukanaan sellaisia osallisuuden ja toimijuuden tarpeita, joita lapsilla tavallisessa ydinperheessä ei ole. Sen vuoksi

on tärkeää ymmärtää ja saada kokonaiskuva vanhempien erosta lapsen elämään vaikuttavana ilmiönä.

Lapsen suhtautuminen ja sopeutuminen vanhempien eroon on henkilökohtaista. Lapsen suhtautumiseen vaikuttavat lapsen ikä, luonne, lapsuus ja oleellisesti se minkälainen perheen tilanne ja perhesuhteet ovat olleet aiemmin. Lapsi käy läpi vanhempien erossa monia erilaisia muutoksia, menetyksiä ja menetyksiin kuuluvia tunteita. Lapsen sopeutumisen kannalta merkittävää on, miten vanhemmat tukevat lasta erotilanteessa. (Kiiänmaa, 2008, s. 92-97.) .

Määttä (2002) mukaan Vanhempien ero voidaan nähdä prosessina, johon kuuluu kuusi ulottuvuutta; emotionaalinen ero, juridinen ero, taloudellinen ero, ero yhteisestä vanhemmuudesta, yhteisöllinen ja sosiaalinen ero. Nämä ulottuvuudet konkretisoituvat vanhemmille erotilanteen edessä ja vaativat usein päällekkäistä asioiden käsittelyä. Prosessin kulkua saattaa seurata vierestä lapsi, jonka elämään onnistuneiden tai epäonnistuneiden ratkaisujen vaikutukset heijastuvat.(Haring, Olli, Ritari-Alho & Savio 2021, s.66.). Eroa kuvaillaan elämänkriisiksi ja käännekohtaksi, joka voi olla kokemuksena syvän haavoittava tai mahdollisuus aloittaa jotain uutta ja parempaa. Prosessina vanhempien ero on lasten elämässä pitkäaikainen ja lasten näkökulmasta se konkretisoituu toisen vanhemman muuttaessa pois yhteisestä kodista. Vanhempien erolla voi olla lapsen elämään monenlaisia vaikutuksia. (Nurmele, 2019, s.153.).

Vanhempien ero on lapselle elämänmuutos, jossa perheenjäsenten väliset suhteet muuttuvat (Arajärvi & Koski, 1989, s.76). Lapsen perhe ei sinällään häviä mihinkään vanhempien erotessa, mutta sen rakenne muuttuu, sillä eron jälkeen perhe määrittyy yhdessä asumisen sijaan, jaettujen ihmissuhteiden kautta . Mahdollisen uusperheen myötä perheen rakenne ja perhesuhteet muuttuvat edelleen. Karttunen (2010) on todennut, että vanhempien ero lapsen elämässä on muutos ja menetys, mutta toisaalta se voi olla myös mahdollisuus. Vanhempien ero on siinä mielessä menetys, sillä hän menettää toisen vanhemman läsnäolon jokapäiväisestä arjestaan, eikä vanhempi ole saatavilla ja tavoitettavissa silloin kuin lapsi häntä tarvitsee. Toisaalta lapselle saattaa ero tulla helpotuksena, varsinkin jos lapsi on joutunut pitkään

kärsimään vanhempien riitelystä, väkivallasta, päihde- tai vakavasta mielenterveysongelmasta. Elämänmuutos ja menetys molemmat vaativat luopumaan ja sopeutumaan, ja ne tuovat surun elämään. Martti Lindqvist (2003) mukaan surun tehtävänä on mahdollistaa elämän jatkuminen muuttuneissa olosuhteissa. Menetys voi muuttua ymmärrykseksi ja voimavaraksi, kun siihen liittyvä suru on käyty läpi.

Lasten kyky selviytyä vanhempien eron tuomista muutoksista ja niihin liittyvistä tunteista on yksilöllistä. Tavanomaisten kehityskriisien ohella vanhempien ero voi ajaa lapsen elämänmuutoskriisiin. Elämänmuutoskriisin voi aiheuttaa esimerkiksi muuttaminen tai uusperheen perustaminen. Traumaattiseksi kokemukseksi tämä voi muuttua, mikäli lasta ei huomioida näissä tilanteissa riittävästi, tai jos lapsi joutuu huolto- tai tapaamisriitojen kohteeksi tai menettää suhteensa hänelle läheiseen ihmiseen. (Koskela 2009, s.18-19, 21.). Konfliktitilanteet ja ihmissuhteiden menetykset aiheuttavat lapsille turvattomuutta, jonka on todettu olevan yhteydessä lapsen emotionaaliseen kehitykseen (Kääriäinen, 2008, 81). Sanna Järvelä pro- gradussaan (2020) tuo esille, että ero voi olla lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille kuormittavaa. Iso merkitys on sillä, miten vanhemmat itse selviytyvät erosta ja miten he pystyvät tukemaan lasta erilaisten tunteiden ja eron läpikäymisessä. Mikäli vanhemmat suhtautuvat eläytyvästi lastensa toiveisiin sekä tunteisiin ja antavat lasten osallistua omaa tulevaisuuttaan koskeviin ratkaisuihin, silloin lapset todennäköisesti kokevat epätoivon, uhman, masennuksen, syyllisyyden ja ahdistuksen aiheuttamaa emotionaalista traumaa paljon vähemmän.

4.1 Lapsen ääni palvelu Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa palveluissa

Lukiessani alan kirjallisuutta minulle selvisi, että Norjassa on viime vuosina kehitetty lapsen mukaan ottava BIM-sovittelumalli (Barn i Mekling). Sitä käytetään kaikille lapsiperheille pakollisessa sovittelussa huoltoriidan ensimmäisessä vaiheessa, joka edeltää asian oikeudenkäyntiä. Siinä sovittelija keskusteleo lapsen kanssa erikseen (vanhempien suostumuksella) ja välittää (lapsen

suostumuksella) lapsen näkemyksiä vanhemmille. Tutkimuksen mukaan lapset haluavat osallistua sovitteluun ja kertoa monenlaisia, myös vaikeita asioita. Sovitteluun osallistuminen voi vaikuttaa lapseen mutta mahdollistaa myös lapsen vaikuttamisen sovitteluun ja sen jälkeiseen elämään, koska vanhempien fokus on usein eri kuin lapsen. Lapsen osallistuminen edistää lapsen omien tarpeiden, näkökulman ja oikeuksien huomioon ottamista (Linnanmäki, 2019).

Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa palveluissa kehitetty ja toteutettu lapsen ääni palvelu on matalan kynnyksen palvelu ennen oikeudenkäyntiä, muutoin saman suuntainen palvelumalli. ”Pyörä on siis jo keksitty”. Esittelen seuraavaksi Lapsen ääni -palvelun kehityskaaren. Vuonna 2016 Tampereen kaupungin perhepalveluissa oltiin hyvin huolissaan niin sanotuista ”riitelevistä Virtasista” jotka työllistivät useita eri tahoja palvelutarpeillaan ja lastensuojeluilmoituksilla. Usein taustalla oli eronneiden vanhempien riita lapsiin liittyen teemoina raha, huoltajuus, lasten asuminen ja tapaamiskäytännöt. Riitojen taustalla näytti olevan myös vanhempien erilainen käsitys lapsen ajatuksista ja toiveista. Näissä tilanteissa lapsi kärsii joutuessaan vanhempiensa riitakapulaksi ja hänelle tulee lojaalisuusriitiriita. Nähtiin tarpeelliseksi, että erovanhempien riitaisissa väleissä olisi hyvä kuulla lapsen ajatuksia ja toiveita. Toiveena oli, että ”riitelevät Virtaset” keskittyisivät kuulemaan ammattilaisen kertomana mitä ovat lapsen ajatukset ja toiveet. Ajateltiin, että kun lapsi saa mahdollisuuden tulla kertomaan ajatuksistaan ja toiveistaan, niin jospa vanhempien välinen riitely vähenisi. Ennen kaikkea nähtiin, että lapsella on oikeus tulla kuulluksi häneen liittyvissä asioissa. Iso huoli ammattilaisilla oli lapsista, jotka joutuivat olemaan vanhempien riitojen välissä. Lapsen ääni palvelun lähtökohta oli tarjota matalan kynnyksen palvelua ilman asiakkuutta. Palvelu olisi maksutonta.

Syksyllä 2016 Lapsen ääni palvelun kehittämistyö alkoi palveluohjaaja/sosiaalityöntekijä työparityöskentelynä. Sosiaalityöntekijä työskenteli soten rajapinnassa lasten ja nuorten kanssa. Minun työtehtäväni perheoikeudellisissa palveluissa palveluohjaajana oli tukea ja auttaa eron kokeneita vanhempia. Tapasin vanhempia yhdessä ja erikseen. Keskustelujen teemat liittyivät eron käsitteeseen tai lapsen huoltoon, elatukseen ja tapaamiskäytäntöihin. Tehtäväni oli auttaa vanhempia suunnittelemaan elämää eteenpäin ja sopimaan yhdessä

lasten asioista. Tavoitteena oli, että vanhempien riidat eivät kasvaisi vaan he pääsisivät sopuun ja heillä olisi yhteinen ajatus lapsen asioista mennessään sopimaan niistä lastenvalvojan luo. Nyt haluttiin tuoda lapsen ääni kuuluvaksi siten, että vanhemmat ottaisivat sen huomioon tehdessään lapseen liittyviä päätöksiä. Lapsen ääni palvelua tarjosimme muun työn ohessa aluksi yhtenä päivänä viikossa puolen vuoden ajan. Palveluun perheitä ajautui oman palveluohjauksen kautta, lastenvalvojen lähettämänä sekä yhteistyökumppaneiden suosittelemana. Lapsen ääni palvelun ensiaskelleilla palvelu eteni siten, että toinen vanhempi oli yhteydessä minuun ja sovittiin lapsen tapaaminen. Vanhemman vastuulla oli ilmoittaa tapaamisajat toiselle vanhemmalle. Lapsen tapaamisen jälkeen tavattiin molemmat vanhemmat ja kerrottiin lapsen ajatuksista ja toiveista. Vuoden 2017-2022 aikana Lapsen ääni palvelun asiakkaat lisääntyivät vähitellen ja jatkoin palvelun tarjoamista osana omaa työtehtävääni.

Lapsen ääni palvelun kehittämistarve nousi lapsen ääni työskentely menetelmän työskentelyn myötä. Olen tavannut satoja lapsia ja heidän vanhempiaan. Lapsen ääni palveluun hakeutui yleensä toinen vanhemmista ja hänellä oli syynsä, miksi haluaa lapsen tulevan kertomaan ajatuksiaan ja toiveitaan. Lapsen ääni tapaamiseen toinen vanhempi tuli vain kuulemaan lapsen terveisiä ja ei aina ollut tietoinen mistä on kysymys. Tämä ei ollut tasavertainen lähtökohta vanhemmille ja saattoi olla esteenä asian hyväksymiselle ja käsittelylle. Oli tullut myös esille, että vanhemmat haluavat, että lapsi tulee kuulluksi, mutta on vanhempia, jotka eivät syystä tai toisesta kykene päästämään irti ajatuksistaan ja huomioimaan lapsen sanomaa vaan syyttävät toista vanhempaa manipulaatiosta tai vieraannuttamisesta. Näiden kohtaamisten seurauksena ryhdyttiin miettimään, että miten vanhempia saisi paremmin sitoutumaan kuulemaan lasta paremmin. Tämän seurauksena esimieheni tukena ryhdyin edelleen kehittämään lapsen ääni palvelua prosessin muotoon. Lapsen ääni palvelun kehittäminen oli merkityksellistä siitä syystä, että työntekijä kuulee aluksi molempien vanhempien näkemyksiä tilanteesta ja vanhemmat kuulevat toisiaan. Lapsen tapaamisen jälkeen vanhemmat kuulevat yhtä aikaa työntekijän kertomana lapsen terveiset ja saavat siitä työkaluja tehdessään lapseen liittyviä päätöksiä.

Lapsen ääni palvelun prosessin edelleen kehittämisen yhtenä tuotoksena kehitettiin palvelusta esite sekä paperiversiona että PDF:nä ladattavana Tampereen kaupungin perheoikeudellisten palvelujen nettisivuilla. Esite kiersi kommenttikierroksella perheoikeudellisten palveluiden työntekijöillä sekä ohjaustyöryhmän jäsenillä. Lapsen ääni palveluun osallistuneilta vanhemmilta ja lapsilta pyydettiin tavattaessa myös palautetta. Esite valmistui vuoden 2022 alussa. Lapsen ääni palvelu muotoutui seuraavanlaiseksi:

1. Vanhempi ottaa yhteyttä työntekijään. Vanhempi ehdottaa palvelua toiselle vanhemmalle tai tarvittaessa työntekijä on yhteydessä toiseen vanhempaan. Työntekijän yhteydenotto vanhempaan sovittiin silloin jos vanhempien välit olivat riitaisat. Kutsuin tätä yhteydenottoa "markkinapuheeksi".

2. Vanhempien yhteinen tapaaminen joko livenä, puhelinkeskusteluna tai teamsissa. Tapaamisella kartoitetaan tilanne, tarkistetaan vanhempien sitoutuminen lapsen ääni palveluun sekä vanhempien lupaus ottaa huomioon lapsen ajatukset ja toiveet tehdessään häntä koskevia päätöksiä. Livetapaamisissa vanhemmat allekirjoittivat lupauksen, jonka lapsi sai tapaamisella. Vanhemmat pyydetään kertomaan lapsestaan. Tämä hetki on yleensä mukava kokemus vanhemmille kun he saavat yhteisesti kertoa lapsestaan.

3. Lapsen/nuoren tapaaminen. Tapaamisella keskustellaan lapsen ajatuksista ja toiveista liittyen vanhempiin; missä he haluavat asua, mitä he mielellään tekevät vanhempien kanssa ja mitä he toivoisivat. Lapset kertovat perheestään ja itsestään. Keskustelu on luottamuksellista. Lapsen kanssa sovitaan mitä vanhemmille kerrotaan. Vanhemmille kerrottavat asiat kirjataan fläpille. Lapselle korostetaan, että hänellä on oikeus tulla kuulluksi ja että hänen ajatuksensa ovat tärkeitä. Mikäli huolta ilmenee tämä täytyy vanhemmille kertoa.

4. Vanhempien yhteinen tapaaminen. Lapsi voi halutessaan olla mukana. Tapaamisella kerrotaan ja näytetään fläbillä olevat lapsen

terveiset. Yhdessä keskustellaan mitä ajatuksia lapsen terveiset herättävät vanhemmissa ja ovatko he valmiita tekemään muutoksia jos lapsi niitä toivoo.

Palvelun päätteeksi lapselle lähetetään kotiin kortti, missä lukee vanhempien kertomat lapsesta. Tämä on ollut kovin mieluisa kortti lapsille. Vanhemmille ehdotetaan niin sanottua seuranta tapaamista/puhelua kuukauden päähän.

Mäkijärvi (2014, s. 124) tuo esille, että ulkopuolisen asiantuntijan mukaantulo voi parhaimmillaan vahvistaa lapsen edun ottamista huomioon; hän on eron osapuolten tunteiden ulkopuolella ja voi keskittyä ainoastaan lapseen. Ulkopuolinen asiantuntija voi myös saavuttaa kummankin vanhemman luottamuksen riippumatta siitä, kumman vanhemman pyynnöstä hän on mukana. Ulkopuolisen asiantuntijan rooli on lapsen äänenkannattaja, tunteiden ja toiveiden välittäjä. Tehtävä edellyttää suurta nöyryyttä, sillä tunteiden myrskyissä myös hän saattaa saada oman osansa vaikeista vuorovaikutustilanteista. Tärkeintä on joka hetki muistaa, että lapsi tarvitsee tukea ja aikuisen, joka on peloton ja vahva .

4.2 Lapsen ja vanhempien kohtaaminen eropalveluissa

Sosiaalityö on psyykkisesti erittäin vaativaa, kuormittavaa ja vaikeita tunteita herättävää ihmissuhdetyötä, jossa mentalisaatiokyvyn säilyttäminen on jatkuvalla koetuksella. Voimakkaassa tunnetilassa mentalisaatiokyky heikkenee. Mentalisaatiokyvyn ylläpitäminen vaativassa ja emotionaalisesti kuormittavassa työssä edellyttää työyhteisöltä erittäin vahvoja rakenteita, riittävän hyvää johtajuutta ja säännöllistä työnohjausta (Keinänen, 2017).

Mentalisaatio on kyky pitää mielessä mieli, oma ja toisen. Ilman mentalisaatiokykyä ihminen on kyvytön ennakoimaan omia ja toisen reaktioita eri tilanteissa ja säätelemään omia tunnetilojaan. (Larmo, 2017, s.15.). Koska luottamuksen herääminen ja vahvistuminen edellyttää mentalisoivaa eli reflektiivistä vuorovaikutusta, on mentalisaatiokyvyn vahvistamiseen ja mentalisaatioon

perustuvan työtteen omaksuminen tärkeää fokusoida käytännön tasolle. Mentalisaatioon perustuva työote asiakastyössä on perustuvanlaatuinen mahdollisuus rakentaa episteeminen luottamus asiakkaan ja työntekijän välillä. Tavoitteena on auttaa asiakasta siirtymään joustamattomasta olemisen tavasta tilaan, jossa hän voi alkaa oppia uusista kokemuksista ja kokea aktiivista muutosta sekä ihmissuhteissa että omassa toiminnassaan. (Keinänen, 2017, s. 120.) .

Eroperheiden parissa tehtävässä työssä kohtaaminen on pysähtymistä ja rinnalla kulkua. Kohtaaminen on luonteeltaan yksinkertaista, teeskentelemätöntä ja aitoa. Se on toisaalta helppoa, mutta toisaalta vaikeaa, sillä sitä ei voi suorittaa; se täytyy toteuttaa olemalla (Mattila, 2007). Keskeistä on kuitenkin kunnioittava, utelias ja avoin asennoituminen toiseen ihmiseen. Myös työntekijän oma ajatus- ja tunnemaailma rikastuu ja muuttuu toisen tunteisiin ja ajatuksiin tutustumisen myötä. Perheitä kohtaavan työntekijän reflektiivinen työote nähdään sekä asenteena että taitona. Siihen sisältyy myös sen hyväksyminen, että ymmärrys toisten ihmisten mielestä on aina rajallista. Kysymällä ja kiinnostamalla on mahdollista nähdä jotain uutta perheestä, vanhemmasta tai lapsesta ja ymmärtää hänen tilannettaan paremmin.

Reflektiivinen työote perustuu ensisijaisesti kohtaamisen, läsnäolon ja ihmisarvon kunnioittamisen filosofiaan. Sen peruselementtinä on myönteisellä tavalla utelias ja empaattinen mielen tila. Myös dialogisuuden taustalla on erityinen filosofinen maailmankuva, joka kuvaa elämän asennetta ja jonka lähtökohtana on dialoginen suhde. Voidaan ajatella, että työntekijän työote tai hänen vuorovaikutustilanteensa asiakkaan kanssa ei muodostu reflektiiviseksi, ellei siihen sisälly samalla dialogisuutta, eikä oikeaa dialogia synny, ellei kohtaaminen syvene reflektiivisen keskustelun tasolle. (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, s.68.).

Vuorovaikutusosaaminen edellyttää myös kykyä toimia aktiivisesti erilaisten konfliktien sovittelijana ja kykyä yhdessä asiakkaiden kanssa etsiä erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Sovittelussa pyritään auttamaan eri osapuolia löytämään riittävä yhteinen ymmärrys. Työskentelytapa perustuu fasilitatiivisen ohjauksen

periaatteeseen, jolla tarkoitetaan taitoa mahdollistaa hyvää keskustelua eri toimijoiden kesken. (Dunderfelt, 2016, s. 150.).

Avoimeen dialogiin perustuvassa työtavassa asiakkaiden voimavarat sekä työntekijöiden kokemus ja terapeutin ammattitaito voivat yhdessä synnyttää auttavaa ja parantavaa puhetta (Haarakangas, 2000, s. 9). Paynen (2005, s.8-9) mukaan reflektiivis-terapeuttisessa näkökulmassa sosiaalityön tehtävä on etsiä parhaita ratkaisuja yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin. Nämä ratkaisut yleensä löytyvät, kun lisätään asiakkaan itsetietoisuutta, joka tukee yksilöllistä kasvua. Tämä tapahtuu yleensä asiakkaan ja työntekijän jatkuvana vuorovaikutuksena. Onnistuneessa dialogissa on tärkeää kuunteleminen ja läsnäolo. Keskustelemalla kykenemme syventämään ymmärrystämme erilaisista elämäntilanteista ja toisen ihmisen arjesta (Willadsen, 2014, s.11). Dialogilla on tilanteesta riippuen ennaltaehkäisevä, tervehdyttävä tai elämää ja arkea vaikeuksien jälkeen eteenpäin vievä voima (Arikka, 2021). Usein asiakkaat kokevat tärkeänä, että kuuntelija realisoi ja selkiinnyttää keskustelussa esille tullutta tilannetta ja vahvistaa voimavaroja.

Dialoginen kuunteleminen on vuorovaikutuksellista ja ottaa toisensa näkökulmat huomioon. Dialogisissa suhteissa pidättäydytään kannanotoista, irrottaudutaan omista mielipiteistä ja ennako-oletuksista. Omia ajatuksia tarkastellaan kauempaa ennakkoluulottomasti ja toisen ihmisen näkökulmasta. Tämä mahdollistaa "ei tietämisen" tilan syntymisen. Dialogissa joutuvat osapuolet kohtaamaan oman haavoittuvuuden ja epätäydellisyyden. Siitä puuttuu liika varmuus, koska keskustelun alussa ei voida tietää mihin se johtaa. Dialogisuuden kannalta on tärkeää olla hienotunteinen ja sensitiivinen. Dialogisuuden kautta luodaan uutta. Sanojen käytöstä ja kuuntelemisesta tulee näin luova prosessi. Dialogisen suhteen tasavertaisuus ja vastavuoroisuus näkyvät erilaisuuden tunnistamisessa ja kunnioittamisessa. (Mönkkönen, 2007, s. 103-108.).

Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä työntekijä pyrkii luomaan sellaista dialogia, joka edistää onnistumis- ja ratkaisupuhetta; asiakas saa kertoa onnistumistarinoita ja tuntea itsensä arvokkaaksi, selviytyjäksi ja ongelman

ratkaisijaksi. Työntekijä on asiakkaan käytettävissä ongelmien selvittämisessä, eikä hän määritä tai selvitä ongelmaa asiakkaan puolesta. Yksi keskeisimpiä ratkaisukeskeisen työtavan tavoitteita on saada asiakas tiedostamaan, että hänellä itsellään on kykyjä, voimavaroja, vahvuuksia ja mahdollisuuksia ja että hän voi löytää niitä lisää. Asioiden käsittelyssä keskitytään toimiviin asioihin ja onnistumisiin ja pyritään laajentamaan niiden osuutta asiakkaan elämässä

Lapset käyvät keskustelemassa ammattiauttajan kanssa monista eri syistä. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa tarjoaa mahdollisuudet avoimelle ja läpinäkyvälle työskentelylle. Lapset kertovat mielellään itse tai sallivat sen, että joku muu kertoo vanhemmilleen mitä keskusteluissa on puhuttu. Vanhemmatkin hyväksyvät yleensä avoimen työskentelytavan, koska lähestymistapa on voimavaralähtöinen ja tulevaisuusorientoitunut. Lapsille ratkaisukeskeinen keskustelu saattaa olla erityisen voimaannuttava kokemus, sillä heidän elämästään päättävät yleensä muut. Keskustelut auttavat lapsia ymmärtämään, ettei muutosta tapahdu vain muissa ihmisissä tai ympäristössä, vaan, että myös he itse voivat tehdä asioita uudella tavalla. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, s. 172-186.).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Lasten kykyyn tuottaa tietoa ja siihen mitä tuolla tiedolla ymmärrämme liittyy oleellisesti myös tutkijan taito tavoittaa lapsen maailma. Lapsia haastateltaessa tai heidän elämäänsä havainnoitaessa tutkijan on nähty tarvitsevan erityisiä lapsitaitoja. Tutkijan ensimmäinen tehtävä on motivoida lapset keskusteluun. Tärkeää on kertoa miksi juuri heidän ajatuksensa on tärkeää tulla kuulluksi. Luottamuksellinen suhde "tulla juttuun" on tärkeää kohtaamisessa. Hän toteaa, että ensinnäkin tutkimusaineisto ja myös tulokset oavt riippuvaisia heidän välisestään suhteesta. Toiseksi haastattelijan on

päästävä puheisiin lapsen kanssa, saatava lapset puhumaan, kertomaan omia näkemyksiään ja mielipiteitään. (Ritala.Koskinen 2001, s.70-72.).

Kehittämistyöni ja tutkimuksen toteuttaminen on syntynyt lasten ja perheiden kohtaamisissa. Olen saanut lapsilta ja vanhemmilta suullista palautetta. Vanhemmat ovat lisäksi pyydettyäessä lähettäneet sähköpostilla palautetta. Vuosien aikana olen kirjannut omiin muistiinpanoihini lasten ja vanhempien ajatuksia, jotka ovat tärkeä aineisto opinnäytetyössäni.

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelma

Tämän opinnäytetyön suunnittelu innoitti minua edelleen kehittämään Lapsen ääni palvelua prosessin muotoon. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa lasten osallisuutta heidän omissa asioissaan. Kehittämistyöhön osallistui lapset, vanhemmat, ohjausryhmä sekä esimieheni lisäksi perheoikeudellisten palvelujen työkaverit. Saatujen palautteiden ja keskustelujen perusteella Lapsen ääni palvelu muotoutui nykyiseen muotoonsa. Kehittämistyön ohella tärkein kysymys on ollut, että kokevatko lapset tullessa kuulluksi suhteessa vanhempiinsa eli auttoiko Lapsen ääni palvelu lasten kuulluksi tulemista entistä paremmin? Minua myös kiinnosti miten lapset ja vanhemmat ovat palvelun kokeneet? Onko palvelu auttanut perheitä heidän tilanteessaan? Entä mitä he olisivat vielä toivoneet? Toivoin myöskin saavani palautetta omasta tavastani kohdata lapsia ja vanhempia. Erityisesti koin tärkeäksi, että lapset kokisivat olonsa turvalliseksi seurassani ja luottaisivat, että olen heidän "asiana-jansa". Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuoda tietoisuuteen lasten toiveet ja ajatukset liittyen heidän vanhempiinsa erotilanteissa.

Lapsen ääni palvelussa lasten kuulluksi ja nähdyksi tuleminen on ollut minulle erityisen tärkeää. Olen ymmärtänyt, että vaikeiden asioiden esille tuominen ei ole helppoa ja vaatii työntekijältä sensitiivisyyttä. Olen halunnut tutkia myös omaa toimintaani ja tässä apunani ovat toimineet työryhmäni, ohjausryhmäni, lapset ja vanhemmat sekä työnohjaajani.

5.2 Ohjausryhmän ja lastenryhmän tapaaminen

Lapsen ääni palvelun ohjausryhmään osallistuivat Lapsiperheiden palveluohjaaja Anki Backman, Lastenvalvoja Anne Tuominen sekä Miessakkien erotyöntekijä Kari Vilkkö. Teams tapaamisia oli syyskuu 2021-keuhä 2022 aikana kolme kertaa. Ohjausryhmän jäsenellä jokaisella on vahva osaaminen eroperheiden kanssa tehtävästä työstä. Ohjausryhmän tapaamisissa kerroin kehittämistyön etenemisestä ja yhdessä ideoimme luovasti uusia tapoja tuottaa palvelua. Tärkeänä teemana nousi esille muun muassa vanhempien sitoutuminen palveluun? Nähtiin hyvänä, että vanhemmat hakeutuisivat itse palveluun. Myös pohdittiin tarvetta vanhempien tukikeskustelulle palvelun jälkeen. Nähtiin tärkeäksi vanhempiin vaikuttaminen, jotta he arvostaisivat lapsen ajatuksia ja toiveita . Pohdittiin myös, että olisiko syytä tarjota vanhemmille erillispuhelu ennen vanhempien yhteistä puhelinkeskustelua. Myös yksi ajatus oli, että olisiko hyvä lähettää vanhemmille kuva lapsen terveisistä ennen vanhempien yhteiskeskustelua, jotta heillä olisi aikaa "sulatella" lapsen terveisiä. Tämän kaiken taustalla oli ajatus, että miten voimme parantaa lapsen kuulluksi tulemistä. Lasten tapaamiselle ehdotuksena nousivat muuan muassa seuraavat asiat, lapsi voisi kirjoittaa vanhemmilleen kirjeen, lapsi piirtäisi fläbille perheensä, soitto lapselle ennen lapsen tapaamista, esittelyvideo palvelusta nettiin lapsille ja nuorille sekä lapsen ääni blogi. Tärkeänä nähtiin, että lapsi saisisi hyvän kokemuksen Lapsen ääni palvelusta. Ohjausryhmän jäsenet näkivät myös tärkeänä palvelun jalkauttamisen, palvelun eettisyyden, yhteistyön perheen kanssa tehtävien tahojen kanssa ettei palvelu jäisi irralliseksi, työnohjauksen sekä hiljaisen tiedon kuulluksi tulemisen, jotta hyvä tulisi näkyväksi.

Lapsiryhmän tapaamiseen kutsuin kuusi lasta lähettäen kutsun lasten vanhemmille. Yksi vanhempi vastasi ettei toivo lapsen osallistuvan tapaamiseen. Viiden lapsen vanhemmat vastasivat myönteisesti kutsuun sekä lapset itse halusivat tulla tapaamiselle. Lopulta lapsenryhmä tapaamiselle osallistui neljä lasta. Tapaamisen tarkoituksena oli kuulla lasten kehittämisideoita Lapsen ääni palvelusta. Tapaamiseen osallistui yksi poika ja kolme tyttöä ikähaarukalla 10-16- vuotiaita. Tapaaminen tapahtui

perheoikeudellisissa palveluissa. Tarjolla oli naposteltavaa ja kirjasimme yhdessä lasten kanssa ajatuksia fläbille. Lasten ehdotuksia; Lapsen ääni palvelusta voisi lähettää esitteen koulujen Wilma-viestinä, palvelusta esitteet kouluille sekä palvelusta videosittely nettisivuille. Lapset myös esittivät, että voisiko lapsi itse ottaa yhteyttä Lapsen ääni palveluun? He kokivat, että Lapsen ääni palvelun esite on suunnattu aikuisille.

Tapaamisen aikana alku-ujostelun jälkeen lapset juttelivat jakaen kokemuksiinsa sekä antoivat toisilleen vertaistukea. Tapaamisen aikana kävimme myös tapaamassa Lastenvalvojaa, joka kertoi hieman työstään sekä myös kävimme tervehtimässä yksikön esimiestä. Tapaamisen lopuksi lapset antoivat palautetta, että oli kiva jutella samassa elämäntilanteessa olevien lasten kanssa ja toivoivat uutta tapaamista. Tapaamisen jälkeen erään vanhemman palaute oli, että tyttö oli hyvin voimaantunut tapaamisen jälkeen.

5.3 Osallistava havainnointi ja sisällön analyysi tutkimuksen vaiheena

Tutkimusmenetelmät voidaan jakaa kahteen toisiinsa liittyvään alaosiin. 1. Aineiston keruumenetelmät; tapoja, joilla havaintoja tuotetaan (haastattelu, kysely, havainnointi jne.). 2. Aineiston analyysimenetelmät; tapoja ja säännönmukaisuuksia, joiden mukaan havaintoja työstetään, analysoidaan ja tulkitaan siten, että niiden pohjalta voidaan tehdä johtopäätöksiä (www.metropolia.fi).

Tutkimukseni on laadullinen sisältäen luovasti osallistuvaa havainnointia ja sisällönanalyysia. Osallistuva havainnointi on menetelmä, jossa tietoa kerätään seuraamalla tutkittavaa ilmiötä. Havainnointi soveltuu vuorovaikutuksen ja toiminnan tutkimiseen. Osallistuva havainnointi voi olla aktiivista tai passiivista. Aktiivisessa osallistuvassa havainnoinnissa tutkija vaikuttaa aktiivisesti tutkittavaan ilmiöön. Hän voi esimerkiksi olla mukana kehittämistyössä, projektissa tai vastaavassa tilanteessa aktiivisena toimijana (www.fsd.tuni.fi).

Fine & Sandström (1998) ovat kirjoittaneet tutkijan roolista lasten oallistuvassa havainnoinnista ja löytäneet neljä erilaista roolia; opettaja, johtaja, tarkkailija ja ystävä. He suosittelivat ystävän roolia. Tutkijan valitsemaan rooliin kietoutuu myös kysymys tutkijan persoonasta ja henkilökohtaisesta tyylistä, jolla on myös nähty olevan tärkeä merkitys nimenomaan lasten haastattelussa. Butlerin ja Williamsin (1994) mukaan lapset ja nuoret tekevät hyvin nopeasti päätelmät siitä, onko tutkija hyvä tyyppi vai paukapää ja tätä päätelmää on haastattelun kuluessa hyvin vaikeaa muuttaa. (Ritala-Koskinen, 2001, s.155.).

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusmenetelmistä. Sisällönanalyysia käyttämällä voidaan aineistoa analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi tuottaa aineistosta tiiviin ja järjestelmällisen kuvauksen. Aineiston tulkinnan ja analysoinnin jälkeen sisällönanalyysin avulla on tutkijan mahdollista tehdä johtopäätöksiä. Aineistosta on mahdollista tehdä selkeitä havaintoja kadottamatta sen sisältämää tietoa.

Sisällönanalyysi etenee vaiheittain. Ensin tutustutaan kokonaisuudessaan aineistoon. Sisältöön perhedytään ja etsitään pelkistettyjä ilmauksia. Havaintoja yhdistetään luokiksi etsimällä samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia aineistosta. Tämän jälkeen muodostetaan kokonaiskäsitys. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysia käyttämällä edetään aineiston ja tutkimusilmiön käsitteellisiin näkemyksiin systemaattisesti empiirisestä aineistosta käsin. Sisällönanalyysi on päättelyä ja tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, s.93-115.).

5.4 Aineiston hankinta

Tässä opinnäytetyössä keskityn tuomaan esille Lapsen ääni palveluun osallistuneiden lasten ajatuksia ja toiveita. Aineisto koostuu omista muistinoista lasten ja vanhempien tapaamisista ajalla 2016-2022. Olen syvennyt teksteihin etsien niistä teemoja ja yhtäläisyyksiä. Eskola & Suoranta

(1998) ovat todenneet, että teemoittelussa tarkoituksena on poimia aineistosta erilaisia aiheita, joiden avulla tutkimuskysymykseen on mahdollista vastata ja luokitella esiin nousevia aiheita erilaisiksi teemoiksi (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006). Luokkien nimeämisessä olen käyttänyt vahvasti aineistoa, sillä tekstit ovat lasten ja vanhempien kertomaa. Lisäksi luokkien tekstit ovat syntyneet myös omien tulkintojeni kautta, lukemalla ja omia tulkintoja tekemällä. Luokitteluni ja tulosteni perusteella esitän luotettavuuden tukena lasten ja vanhempien suoria lainauksia.

Edellä jo esittelin pääkohdat tapaamisista lastenryhmän ja ohjausryhmän kanssa, jotka koostuivat omista muistiinpanoistani. Tutkimustuloksissa tuon esille muuan muassa lasten ja perheiden ajatuksia heidän osallistuessaan Lapsen ääni palveluun. Tämä aineisto koostuu myös omista muistiinpanoistani. Lapsille 2022 keväällä heidän vanhempiensa luvalla lähetetyn kyselyn lapsen ääni palvelusta esittelen kohdassa lapsen kokemuksia kuuluksi tulemisesta. Kyselyyn valikoitui lapset, jotka olivat osallistuneet Lapsen ääni palveluun 2021 syyskuu-2022 kevät välisenä aikana. Tähän ajanjaksoon ajoittui myös opinnäytetyöni aloittaminen. Lapsille lähetetystä 40 kyselystä palautui 12 vastausta. Samassa yhteydessä esittelen lasten ajatukset ja toiveet vanhemmilleen. Kohdassa vanhempien kokemuksia aineisto koostuu sekä suullisesta että sähköpostilla saadusta palautteesta. Lastenvalvojille lähetin sähköpostilla 2022 keväällä kyselyn heidän kokemuksestaan Lapsen ääni palvelusta. Kyselyn lähetin kahdeksalle lastenvalvojalle saaden kolme vastausta.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Olen tässä opinnäytetyössäni tutkinut lapsen äänen kuulluksi tulemistä omassa perheessään vanhempien eron jälkeen. Olen kerännyt tutkimusaineistoni omista muistiinpanoistani kohdatessani lapsia ja vanhempia Lapsen ääni palvelussa sekä lapsille ja lastenvalvojille lähetetyllä kyselylomakkeella.

Tutkimuseettisesti tärkeitä asioita tutkimuksen kannalta on tutkijan rehellisyys, kriittisyys ja avoimuus. Tutkijan on tutkimusta tehdessä muistettava kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien ihmisarvoa, joka pitää sisällään muun muassa yksityisyyteen ja itsemääräämisoikeuteen liittyvät kysymykset. (Kuula, 2011, s.60.). Omassa tutkimuksessani kiinnostukseni liittyi lasten kokemuksiin kuuluksi tulemisesta. Lasten osallistumiseen oli minulla oltava huoltajien lupa. Tämä aiheutti minussa ristiriitaa, koska lupa tuli huoltajilta , ei lapselta itseltään. Lasten itsemääräämisoikeus toteutui kuitenkin heidän tahdostaan joko vastata kyselyyn tai jättää vastaamatta. Korostin lupaa kysyessä sekä kysymyslomakkeessa vastausten anonyymisyyttä. Käytännön tasolla tutkimusaineiston anonymisointi tarkoittaa muun muassa tutkimusaineistossa olevien erisnimien muuttamista tai poistamista. (Kuula ,2011, s. 214.).

Osana jokaista tutkimusta on osana aiempi tutkimus ja kirjallisuus. Eettisesti hyvin toteuteussa tutkimuksessa tuodaan selvästi esille se, mikä on tutkijan omaa ajattelua ja mikä taas muiden tutkijoiden. On tärkeää, että tutkija osaa oikealla tavalla viitata muiden tekemään tutkimukseen sekä aiempaan kirjallisuuteen kuitenkin sitä plagioimatta. (Kuula, 2011, s.35.). Tärkeää on huomioida muiden tutkijoiden tekemä työ asianmukaisella tavalla (Sarajärvi & Tuomi, 2018, s.150). Itse olen pyrkinyt tämän huomioimaan omassa opinnäyteytössäni huolellisella lähteiden merkinnällä.

On tärkeää, että tutkija pohtii ennen tutkimuksensa toteutusta sitä, kuinka hän tulee tutkimusaineistoaan säilyttämään. Vain tutkijalla on oikeus käsitellä tutkimusaineistoa, eikä se saa joutua ulkopuolisten tahojen käsiin. Lisäksi aineistoa tulee säilyttää niin, ettei tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys tule ilmi missään tutkimuksen vaiheessa. (Kuula, 2011, s.208.). Itse olen säilyttänyt tutkimusaineistoni niin, että kukaan ei ole käsitellyt niitä eikä pääse niihin käsiksi. Lisäksi hävitän tutkimusaineistoni, kun tutkimukseni on valmis.

Tutkijan on itse arvioitava se, mitkä aineistosta esille nousevat asiat ovat niin sensitiivisiä, että niiden raportoinnissa tulee käyttää erityistä harkintaa (Kuula, 2011, 2014). Oma aineistoni on erittäin sensitiivistä ja olen harkiten tuonut suoria lainauksia tekstiin.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Koen tärkeäksi tuoda esille lasten, vanhempien sekä lastenvalvojen kokemukset heidän osallistuessaan Lapsen ääni palveluun. Tutkimustulokset antavat vastauksia kysymykselle; ovatko lapset kokeneet tulleeensa kuulluksi suhteessa vanhempiinsa? Mitä kokemuksia lapsilla ja vanhemmilla on heidän osallistuessaan Lapsen ääni palveluun? Ja miten palvelu on näytettytynt lastenvalvojan työssä? Lisämausteena esittelen lasten toiveet ja ajatukset, joita ilman ei mikään maistu miltään. Johtopäätöksissä ja pohdinnassa tuon esille ajatuksiani lasten ja vanhempien vastauksista sekä omia kokemuksia kehittäessäni Lapsen ääni palvelua.

Vuosien 2016 syksy-2022 kevään aikana kohtasin 227 lasta ja 141 perhettä Lapsen ääni palvelussa. Lapset olivat iältään 5-18-vuotiaita, heistä poikia 103 ja tyttöjä 124. Laskujeni mukaan tapaamistani tytöistä eniten oli 13-vuotiaita (21 kpl) ja pojista 11-vuotiaita (15kpl). Muutoin enemmistö lapsista oli iältään 7-14 vuotiaita. Muistiinpanojeni mukaan 83 lasta tapasi isää joka toinen viikonloppu ja äitiä tapasi joka toinen viikonloppu 11 lasta. Vuoroviikkosysteemissä asui 66 lasta. Isää eivät nähneet lainkaan 18 lasta ja äitiä ei tavannut lainkaan 3 lasta. Muutoin lapset saattoivat nähdä toista vanhempaansa satunnaisesti.

Lasten ajatukset ja toiveet olen teemoitellut seuraavasti: Lasten muutostoiveet tapaamisrytmeihin, lasten huolenaiheet, lapsi ei näe lainkaan toista vanhempaa sekä lasten terveiset vanhemmilleen. Teemat muotoutuivat seuraavasti: Lasten tapaamisten muistiinpanoista erottelin kommentit edellämämainitusta teemoista ja sieltä nostin esille lasten eniten esille tuoneet toiveet ja ajatukset.

6.1 Lasten ajatuksia ja toiveita vanhemmilleen

Lapset toivat tapaamisilla selkeästi esille, että he toivoivat vanhempien huomioidan heidän toiveitaan liittyen tapaamisrytmeihin. Lapset yleisesti toivat

esille, että vanhempien tulee keskustella ja sopia lasten tapaamiset keskenään. Tämä toive perustui siihen, että lapset eivät halunneet olla vanhempien riitakapulana. Selkeä toive osalla lapsista oli kuitenkin, että he saisivat itse päättää milloin tapaa muualla asuvaa vanhempaa; *“Menisin miten itse haluan”*, *“Nähdä vapaaehtoisesti. Ei pakoteta. Ei sovitusti”*. Lasten perusteena olivat, että kaverit ja harrastukset ovat etusijalla. Nämä lasten perusteet ovat hyvinkin ymmärrettäviä. Lasten elämässä kavereiden merkitys on suuri ja harrastuspiireissäkkin kohdataan kavereita. Keskusteltaessa vanhempien kanssa aiheesta heillä oli kyllä ymmärrystä, mutta vanhempien väliset ristiriidat ja omat vanhempien loukkaantumiset olivat ajoittain esteenä asian hyväksymiselle. Osalle vanhemmista saattoi olla vaikeaa nähdä, että oma pieni lapsi oli jo kasvanut pienestä tytöstä ja pojasta puberteetti- ikään. Vanhemmat ja koti olivat lapsille tärkeitä, mutta suuri osa elämästä haluttiin viettää enemmän aikaa kavereiden kanssa.

Vanhemmat ovat erotessaan sopineet lasten tapaamiset. Tapaamisrytmi on saattanut toimia vuosia. Lasten kasvaessa on lasten muutostoiveet myös kasvaneet. Lapsilla oli toiveita muuttaa viikko/viikko systeemiä siten, että olisivat enemmän toisella vanhemmalla. Perusteita muutokselle oli esimerkiksi; *“Viikko viikko ei kiva. En jaksaa muuttaa koko ajan”*. Kysyessäni vanhemmilta olisiko heillä halua muuttaa asuinpaikkaa viikottain, enemmistö vastasi ettei haluaisi. Murrosiän alkaessa tytöillä varsinkin oli toive asua äidin luona enemmän. Tämä toive liittyy siihen, että tytöt kehittyessään kokevat helpommaksi lähestyä äitiä naiseksi kasvamiseen liittyvissä asioissa. Lapset toivoivat viettävänsä enemmän aikaa myös etävanhemman luona; *“Nyt joka toinen viikonloppu iskällä. Toivon viikko/viikko”*. *“Joka toinen viikonloppu äidillä. Toive viikko/viikko”* Lapsilla oli myös toiveita muuttaa asumisjärjestelyjä toisinpäin; *“Nyt joka toinen viikonloppu isillä. Haluan muuttaa isin luo”*. Perusteita muutostoiveille oli esimerkiksi, että koulu on lähempänä, nukkuu paremmin toisen luona tai lemmikkieläimet olivat toisen vanhemman luona. Lapsen ja vanhemman suhde oli myös saattanut lähentyä vuosien aikana.

Muita muutostarpeen perusteita olivat, että toivottiin tapaamisten olevan säännöllisiä ja että kaikki tietävät rutiinin. Rutiinit lisäävät turvallisuuden

tunnetta. Haluttiin myös sääntöjen olevan vanhempien luona samanlaiset. Toivottiin päivätapaamisia ja etävanhemman olevan aktiivisempi yhteydenpidossa. Toisen vanhemman muuttaessa toiseen kaupunkiin lapset toivat esille, että eivät miellään muuttaisi, koska koulu ja kaverit olivat tärkeitä. Osalle muuttavista vanhemmista tuli yllätyksenä, että lapsi ei ollutkaan halukas muuttamaan. Tämä luonnollisesti aiheutti surua vanhemmassa. Usein kuitenkin uusi työ ja varsinkin uusi parisuhde oli muuttamisen syynä. Mikäli lapsi oli asunut molempien vanhempien kanssa niin toisen vanhemman muuttaminen vaikutti lapsen elämään aiheuttaen pettymystä ja ikävää. Lapsella saattoi olla toiveita muuttaa toisessa kaupungissa olevan vanhemman luo. Perusteena saattoi olla ettei ole kotiutunut uuteen kaupunkiin. Tämän tyyppisissä tilanteissa vanhempi oli eron jälkeen muuttanut lapsen kanssa uuteen kaupunkiin toivoen uutta parempaa elämää. Vanhemmat haluavat lastensa parasta ja usein kuullaan sanottavan, että kun vanhemman on hyvä olla niin tämä heijastuu lapsiin. Pitää varmasti paikkansa, mutta lapsen hyvä olo on hänen oma tunteensa ja kokemuksensa ja hän elää omaa elämää ei vanhemman elämää.

Tapaamisella muutamat lapset toivat esille huolensa ja pelkonsa vanhemman suhtautumisesta hänen ajatuksiinsa ja toiveisiinsa. Lapset usein ovat lojaaleja molemmille vanhemmilleen ja eivät halua loukata kumpaakaan. *“En halua pahottaa kummankaan mieltä. En halua että kukaan suuttuu”*. Lapsilla oli myös pelko, että vanhempi suuttuu hänelle kun kuulee lapsen toiveet; *“Pelottaa äidin huutaminen”*. *“Pelottaa mitä isä tuumaa”*. Lapsi saattoi myös pelätä, että vanhempi ei usko häntä.; *“Pelottaa, että isä ei usko mua” tai “Mä en kohta uskalla avautua kun se ei usko mua”*. Eräs lapsi pelkäsi, että toinen vanhempi hylkää hänet: *“Pelottaa, että äiti suuttuu jos sanon, että haluan olla isän luona enemmän”*. Nämä lasten pelot on otettava todesta. Silloin kun vanhemmat eivät kuule, eivät ymmärrä tai eivät hyväksy lapsen omia kokemuksia, saattavat he aiheuttaa lapselleen pitkävaikutteisia traumoja. Nämä lapset tulee kohdata sensitiivisesti heidän elinympäristössään. Nämä lapset tarvitsevat hyväksyvää ja ymmärtävää aikuista lähelleen.

Lapset toivat esille huolensa vanhempien välisestä suhteesta. Sanotaan, että lapsilla on “isot korvat” ja vanhemmat eivät sitä aina ymmärrä tai muista. Lapset kertoivat muuan muassa, että; *“Vanhemmat arvostelee toistensa kykyä olla*

vanhempina". "Ne vihaa toisiaan". "Iskä haukkuu äitiä, äidin perhettä. Purkais muille paha oloa". "Iskä puhuu rumasti äidille. Väittää, että manipuloi". "Iskä luulee, että äiti pakottaa meitä olemaan äidin luona. Iskä ei usko äitiä. Uskois äitiä". Vanhemmat eivät puhuessaan paha toisesta vanhemmasta aina huomaa sitä, että he loukkaavat lasta paha puhuessaan. Lapselle molemmat vanhemmat ovat rakkaita ja ei lapset kuten eivät aikuisetkaan halua paha kuulla paha puhetta rakkaistaan. Paha puhe saattaa aiheuttaa sen, että lapsi ei halua lainkaan tavata vanhempaa joka puhuu rumasti hänelle tärkeästä ihmisestä.

Lapset toivat esille myös huoltaan vanhemman voinnista. Lapset havainnoivat vanhempiensa oloja ja alkavat huolehtimaan vanhemmistaan huomatesaan heidän olevan surullisia. "Huolestuttaa minkälainen elämä isällä tulee olemaan jatkossa". "Äiti on rikki ja masentunut, mut me pärjätään". "Olen huolissani jos vanhemmat eivät vastaa puhelimeen". Lapset joutuvat tahtomattaan kantamaan aikuisten huolia. Vanhempien tulisi säästää lapset heidän murheistaan ja huolehtia siitä, että lapset saavat olla lapsia ilman aikuisten murheita. Vanhempien tärkeä viesti olisi lapsille, että heidän ei tarvitse murehtia ja että ei ole mitään hätää. Lapset kantavat huolta myös raha-asioista ja siitä, että onko mahdollista jatkaa harrastusta. "Huoli äidin rahatilanteesta. Isä ei maksa harrastusta". Raha-asiat aiheuttavat vanhempien välille paljon riitaa. Vanhempien ero eittämättä vaikuttaa perheen taloudelliseen tilanteeseen. Kun taloudesta on kodissa huolehtimassa yksi vanhempi kahden sijasta niin rahamenot kasvavat. Kun talousmenoista joudutaan karsimaan niin harrastusmenot ovat usein kärkipäässä miinuspuolella.

Vanhempien uudet puoliset ja uusperheeseen liittyvät seikat vaikuttivat muutamien lasten ajatuksiin negatiivisesti siten etteivät he halunneet käydä vanhemman luona. . Lapset kokivat ulkopuolisuutta; "Tunnen, etten kuulu perheeseen. Ei ole paikkaa siellä". "Joudutaan vaan vahtimaan pienempiä". Vanhemman puoliso koettiin ikävänä; "Iskän puoliso tahallaan ärsyttää. Toivoisin, että iskä sanois sille jotain". "Iskän puoliso vaan huutaa ja kiroo". Lapset kokivat eriarvoista kohtelua; "Mua kohdellaan huonosti. Epäreilusti. Kohtelis mua samalla tavalla kuin muita".

Uusperheessä ulkopuolisuuden tunnetta kokevat varsinkin lapset, jotka eivät asu säännöllisesti perheessä. Uusperheen jäsenten kanssa keskusteltaessa olen havainnut, että perheen jäsenillä on paljon olettamuksia ja väärinymmärryksiä joista ei syystä tai toisesta uskalleta puhua. Myös uusperheen aikuiset saattavat kokea ulkopuolisuuden tunnetta. Usein taustalla on se, että uusperheen jäsenillä on erilainen perhekulttuuri ja uuden perhekulttuurin rakentamisessa on haasteita. Suurin syy ikävien kokemusten kokemiselle on puhumattomuus mutta myös ylisuuret odotukset onnellisesta yhteiselämästä.

Vanhempien käyttäytyminen ja riitaiset välit tuottivat surua ja ahdistusta lapsissa. *“Mun elämä menee pilalle kun ne riitelee”*. *“Menee koulu huonommin kun murehdin asioita”*. *“Riitely vaikuttaa. Vie mun energian”*. Lapset kokevat, että vanhemmat purkavat pahaa oloa ja pettymystä heihin ja se ei tunnu mukavalta. *“Iskä purkaa huonoa oloa. Ei tunnu hyvältä”*. *“Iskä sanoo puhelimesta etten halua tulla iskälle. Sanon, että haluan. Ei tunnu kivalta”*. *“Iskä loukkaantuu kun en halua mennä sinne”*. Vanhempien riidellessä moni lapsi kertoi, että he poistuvat paikalta. *“Mä en jaksa kuunnella niiden huutoa. Haluaisin kuulokkeet korviin”*. *“Kun vanhemmat riitelee, menen huoneeseen ja tyynyn alle. Ne asiat jää mun päähän”* Vanhempien puhelinkeskusteluja lapset joutuvat kuulemaan valitettavan usein. *“Ne riitelee puhelimesta”*. Moni lapsi toivoo, että vanhemmat palaisivat yhteen ja perhe olisi yhdessä. *“Toivon, että muuttais yhteen, ettei riitelis, mut ei ne muuta”*. Lapset olivat miettineet mitä pitäisi tapahtua ettei tarvitsisi kuunnella vanhempien riitelyä. *“Haluaisin olla vanhempi ettei tarvis välittää riidoista.”*. *“Iskä on jääräpää. Tarvitaan ulkopuolista apua, että se ymmärtää perusasiat”*. Lapset joutuvat tilanteisiin, joista vanhempien tulisi suojella heitä. Lapsilla on oikeus elää lapsuutaan siten ettei tarvitse murehtia aikuisten asioita. Lapset miettivät keinoja miten suojautua vanhempien riidoilta.

Toista vanhempaa ei lainkaan nähnyt 21 lasta. Lapset kertoivat perusteeksi muuan muassa sen, että vanhempi moitti toista vanhempaa lapselle *“Haukkuu äitiä”* tai lapsi koki, että vanhempi kohtelee häntä huonosti ja ei välitä hänestä; *“Sellainen olo, että isää ei kiinnosta mitä siellä teen. Ei ole hyvä mieli kun sieltä tulen”*. Lapsi oli kokenut ja nähnyt vanhempien riitelyä ja tämä oli syynä, että

lapsi ei halunnut tavata etävanhempaansa; *“Isä salannut asioita. Ahdistaa. Anteeksi voi antaa, en voi unohtaa”*. *“Näin omin silmin kun löi äitiä. Olen vihainen ja pettynyt”*. Vanhemman puoliso saatettiin kokea esteenä vanhemman tapaamiselle; *“Tilanne muuttui kun isä muutti puolison luo”*. Kysyttäessä lapsilta miten haluavat toista vanhempaa tavata ja miten edetä lapset vastasivat, että he kertovat lähivanhemmalle kun haluavat nähdä etävanhempaa tai lapsi itse ehdottaa vanhemmalle tapaamista; *“En ole hylännyt. Sovitaan, ehdotan. Mulla on oma elämä”*. Lapset toivat esille toiveen, että vanhempi ottaisi itse yhteyttä, antaisi aikaa ja huomioita sekä toivoivat vanhemman kanssa kahdenkeskistä aikaa. Nämä lapset toivoivat alkuun päivätapaamisia. Kysyttäessä mitä he mielellään tekisivät vanhemman kanssa, he vastasivat; syömään, pizzalle, elokuviin, shoppailemaan ja jääkiekkomatsiin. *“Tehdä jotakin kilttiä mitä isä tekisi”*. Huolimatta ikävistä kokemuksista lapsilla on tarve tavata vanhempaansa. Vanhempien tulee olla aloitteentekijöitä ja pitää suhdetta yllä lapseensa. Toisinaan vanhempien loukkaantuminen estää heitä lähentymästä lastaan sekä myös lapsen loukkaantuminen vaatii aikaa ja sitä, että aikuinen pyytää anteeksi ja on valmis muuttamaan toimintaansa.

Kysyttäessä kaikilta lapsilta miten he mielellään viettävät aikaa vanhempiensa kanssa, vastaukset olivat arkipäiväisiä ja lapset kokivat tärkeänä ja luonnollisena, että vanhempien kanssa vietetään aikaa. Lapset kertoivat, että vanhempien kanssa on kiva pelaila lautapelejä ja pleikkaria, harrastaa liikuntaa; pyöräillä, luistella, käydä pulkkamäessä, käydä salilla ja lenkillä, minigolfaamassa, kiipeillä, pelata jalkapalloa, laittaa yhdessä ruokaa, katsella sarjoja ja elokuvia ja ihan vaan olla ja jutella. Lapset viettivät aikaa vanhempiensa kanssa lähes viikottain. Lapset kertoivat kaverisuhteiden olevan tärkeitä ja viettävänsä heidän kanssaan paljon aikaa, mutta perheen yhteiset hetket olivat myös tärkeitä heidän elämässään.

6.2 Lasten kokemuksia lapsen ääni palveluun osallistumisesta

Lasten tapaamisten yhteydessä kysyin satunnaisesti lasten kokemuksia tapaamisesta. Lapset vastasivat muuan muassa seuraavanlaisesti; ihan

ok. *Outoa alkuun. Kerro varovasti isälle. Helpotti kun sai ulos. Et kysynyt vaikeita ja oikeesti kuuntelit. Tunne, että asiat selviää. Tosi tärkeää, jos ne vanhemmat paremmin kuulis meidän ajatuksia. Sulle oli helppo puhua.* Nämä lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta vahvistivat sitä ajatusta, että lapsilla on tarve kertoa ajatuksistaan ja toiveistaan sekä heidän uskostaan siihen, että asiat ratkeavat parempaan suuntaan.

Keväällä 2022 toteutin kyselyn lasten kokemuksista Lapsen ääni palvelusta. Kysyin vanhemmilta suullisesti tai tekstiviestillä luvan lähettää kyselyn lapsille. Kyselyyn valikoitui lapset joita tapasin 2021-2022 alkuvuoden aikana. Palvelun aikana kerroin vanhemmille tulevasta kyselystä ja korostin sekä vanhempien että lasten palautteen tärkeyttä kehittäessäni Lapsen ääni palvelua. Saatuaani luvan vanhemmilta, lähetin 40:lle lapselle kyselyn ja sain 12 vastausta. Vastaukset tulivat nimettömänä. Seuraavana esittelen kysymykset ja vastauksista yhteenvetoa.

1. Mikä asia jäi mieleen tapaamisesta?

Lapset kokivat hyväksi, että asiat kirjattiin fläpille. Lasten ajatukset ja toiveet fläpille kirjoitettuna puhutun lisäksi todentui sanoina. Lasten kanssa käytiin fläpillä olevat asiat läpi ja lapsilta kysyttiin lupa kertoa fläpillä olevat asiat vanhemmille. Lapset saivat halutessaan piirtää perhekuvan fläpille. Perhekuva kuvasti hyvin lasten ajatusta siitä keitä he ajattelivat kuuluvan perheeseensä. Lemmikkieläimet olivat yleisesti piirrettyinä isän, äidin ja sisarusten lisäksi. Sitä vastoin uusperheen jäsenet piirrettiin satunnaisesti. Tämä kertoi lasten suhteesta uusperheen jäseniin. Lapset kokivat, että puhumisen jälkeen oli helpottunut olo ja että he saivat kokemuksen, että he tulevat kuulluksi ja heitä halutaan oikeasti auttaa.

2. Mikä auttoi sinua juttelemaan asioistasi?

Lapset kokivat, että oli helppo puhua, koska keskusteluympäristö oli turvallinen ja työntekijä oli rento ja ymmärsi heidän tilanteen. Kun lapset tulevat oudon ihmisen kanssa puhumaan hyvinkin arkaluontoisista asioista, tulee työntekijän olla hyvin sensitiivinen. Lasten tulee saada luottamus siihen, että työntekijän tärkeä tehtävä on kertoa heidän ajatuksiaan ja toiveitaan

vanhemmille sekä myös tehdä kaikkensa, että vanhemmat ottavat tosissaan nämä lasten terveiset.

3. Ottivatko vanhemmat huomioon toiveesi ja mitä muutoksia tapahtui?

Lapset olivat kokeneet, että vanhemmat ottivat huomioon heidän toiveitaan. Lasten toiveet tapaamisrytmeissä muuttuivat heidän toivomallaan tavalla. Lapset viettivät toisen vanhemman luona enemmän aikaa ja yön yli tapaamiset muuttuivat heidän toiveidensa mukaisesti päivätapaamisiksi. Lapset kokivat myös, että vanhempien kommunikointi parantui. Nämä lapset ovat saaneet vanhemmiltaan tärkeän lahjan tulla kuulluksi heidän omassa asiassaan. Vanhemmat ovat kunnioittaneet ja arvostaneet lapsen ajatuksia. Nämä lapset tulevat tätä kokemusta kantamaan matkassaan ja toimimaan samoin ihmissuhteissaan.

4. Mitä olisit toivonut tapaamiselta Marianne kanssa ja miten Marianne olisi vielä voinut auttaa sinua?

Lapset kokivat, että he saivat sen mitä tarvitsivat, aikuisen joka kuulee heitä. Omille vanhemmille puhuminen saattaa olla ajoittain vaikeaa, varsinkin jos asia on arkaluontoinen ja liittyy vanhemman toimintaan tai lapsen ja vanhemman suhteeseen. . Ulkopuoliselle henkilölle joka on neutraali voi olla helpompaa puhua.

6.3 Vanhempien kokemuksia

Seuraavaksi esittelen vanhemmilta saatua suullista sekä sähköpostilla lähetettyä palautetta lapsen ääni palvelusta:

Vanhemmat kokivat hyväksi, että palveluun pääsi nopeasti eikä tarvinnut kuukausitolkulla jonottaa. Valitettavan usein useisiin palveluihin joutuu jonotamaan jolloin tilanteet ehtivät pahentumaan ja lapset joutuvat kärsimään liian pitkään vanhempien riitelystä. Tärkeänä nähtiin, että neutraali, puolueeton henkilö kuulee lapsen ajatuksia sekä että kuunneltiin molempia vanhempia. Lapsen ääni palvelu koettiin fiksuna ja kevyenä konseptina "*neutraalisti*

matalalla kynnyksellä”. Vanhemmat kertoivat, että tilanne rauhoittui ja vanhemmat saivat apua sopuun pääsemisessä. Palvelu nähtiin ratkaisuhakuisena ja lasten elämä parantui palvelun perusteella tehtyjen muutosten jälkeen. Vanhemmat kokivat, että lapset olivat helpottuneita tapaamisen jälkeen. Joillekin vanhemmille oli yllätys, että lapset puhuivat. Vanhemmat olivat ylpeitä lapsistaan, jotka avoimesti ja rohkeasti kertoivat ajatuksiaan. Vanhempien oli helpompi vastaanottaa lasten terveiset ulkopuoliselta henkilöltä kuin ex-puoliselta kuten eräs vanhempi totesi, että *“näkee asiat eri valossa, ollaan tunnekuohussa”*. Muutamalla vanhemmalla jäi palvelusta kokemus, että lasten terveisiä yritettiin *“tuputtaa”* ja toinen vanhempi on manipuloinut lasta. Kun lapset puhuvat aikuisten sanoilla, sen huomaa melko pian. Lapsen ääni palvelussa kohtasin kaksi lasta, joiden kohdalla pohdin, olivatko lasten sanat heidän omiaan. Tämän ajatuksen kerroin myös vanhemmille.

Lähes kaikkien vanhempien palaute palvelusta oli, että he näkivät tärkeäksi, että lapsi pääsi juttelemaan ja tuli kuulluksi. Vanhemmat myös ottivat tosissaan lasten terveiset ja kokivat, että saivat työkaluja päätöstensä teoksi. Lapsen ääni palvelussa oli tärkeää korostaa lapsille, että heillä on oikeus omiin ajatuksiin sekä toiveisiin ja heillä on oikeus tulla kuulluksi. Mutta, vanhempien velvollisuus on tehdä päätöksiä huomioiden lasten ajatuksia ja toiveita. Lasten toiveet saattoivat olla senkaltaisia, että niitä ei ollut heti helppo toteuttaa jos laisinkaan. Muutokset lapsen asuinpaikassa saattoi aiheuttaa taloudellisia ongelmia vanhemmalle esimerkiksi asumistuen menetyksenä. Luonnollisesti vanhemmasta tuntui ikävältä, jos lapsi halusi viettää enemmän aikaa toisen vanhemman luona. Kuitenkin vanhemmat hyvin ymmärsivät, että kaverisuhteet määrittivät lasten elämää suuresti eli haluttiin asua sen vanhemman luona, jossa oli enemmän kavereita.

Yleisesti vanhemmat haluavat lapsen parasta ja toimivat sen mukaisesti. Muutama vanhempi kieltäytyi palvelusta vuosien aikana. Syynä saattoi olla pitkittynyt huoltoriita ja asioita oltiin viemässä jo oikeuteen. Lapsen ääni palveluun osallistuneet vanhemmat kokivat tärkeäksi lapsen kuulluksi tulemisen ja näin toimiessaan he osoittivat lapsille miten he arvostavat lastensa ajatuksia sekä myös antoivat lapsille esimerkin miten toimia aikanaan omien lastensa kanssa.

6.4 Lastenvalvojen kokemuksia

Keväällä 2022 lähetin sähköpostilla kahdeksalle Tampereen kaupungin perheoikeudellisissa työskenteleville lastenvalvojille sähköpostilla kyselyn heidän kokemuksestaan Lapsen ääni palvelusta. Sain kolme vastausta nimettöminä. Kysymykset ja vastaukset olivat seuraavanlaiset:

1. Onko Lapsen ääni palvelu auttanut vanhempia laatimaan sopimuksia?

Lastenvalvojat kokivat, että perheen osallistuminen Lapsen ääni palveluun on edesauttanut sopimukseen pääsemisessä. Vanhemmat sopimustaan laatiessa myös huomioivat lapsen mielipiteen.

2. Onko lapsen ääni palvelu auttanut sinua Lastenvalvojan työssäsi ja jos on niin miten?

Lastenvalvojat näkivät tärkeänä, että on selkeä palvelu mihin ohjata mikäli vanhemmilla on ristiriitaiset ajatukset lapsen mielipiteestä. Vanhempien riitely lapsen mielipiteestä lastenvalvojan luona vähentyi. Kun lastenvalvojilla oli tiedossa lapsen mielipide, oli tällöin helppo peilata sitä vanhempien suunnitelmaan. Eräs lastenvalvoja koki Lapsen ääni palvelun vähentävän omaa henkistä kuormaa kun tiesi, että lapsilla on oma taho missä lapsi voi jutella omista ajatuksistaan.

3. Muuta kommenttia? Kehittämisideaa.

Vanhemmat saattoivat neuvottelun päätteeksi kertoa käyttäneensä Lapsen ääni palvelua. Lastenvalvojat toivoivat enemmän tiiviimpää tietojen vaihtoa sekä toivottiin, että efficassa näkyisi Lapsen ääni palvelun käyttö ja lapsen mielipide. Lapsen ääni palvelusta ei tullut kirjauksia jolloin tiedon eteenpäin saattaminen oli etupäässä vanhempien vastuulla. Mikäli lastenvalvoja suositeli Lapsen ääni palvelua ennen sopimusten laatimista oli käytäntö tällöin sellainen, että toimitin lastenvalvojalle fläbin, jossa oli nähtävissä lapsen toiveet. Tämä fläppi oli jo etukäteen käyty läpi vanhempien kanssa.

Lapsen palveluun osallistuneiden kohdalla nähtiin, että koska palvelu oli matalan kynnyksen palvelua ilman asiakkuutta, ei kirjauksia tehty. Palveluun osallistuneiden kirjaamisesta oli keskustelua, mutta se jäi toteutumatta. Hyvänä puolena kirjaamisessa olisi juuri lastenvalvojen toivomus siitä, että he näkisivät sieltä lasten mielipiteet, jotka tulisivat huomioiduksi entistä paremmin. Myös kirjaaminen toisi näkyväksi palveluun osallistuneiden määrän tilastoinnilla. Kirjaamatta jättämisen yhtenä perusteena oli, että palvelun ollessa matalan kynnyksen palvelua ilman asiakkuutta, saataisiin vanhemmat osallistumaan herkemmin Lapsen ääni palveluun.

6.5 Eroperheen lasten terveiset vanhemmilleen

Ajatellen lasten oikeutta osallisuuteen ja heidän kokemustaan tulla kuulluksi on erityisen tärkeää tuoda esille heidän terveisensä vanhemmilleen. Lasten terveiset vanhemmilleen pitää sisällään viisautta, rehellisyyttä ja suurta rakkautta.

Jokaisen lapsen toive vanhemmilleen oli etteivät he riitelisi ja huutaisi toisilleen. *“Älkää riidelkö, tuntuu kurjalta”* Lapset kantoivat murhetta ja olivat huolissaan vanhemmista kun he riitelivät. *“Ettei riitelis ettei tarvis kantaa huolta”*. Vanhempien riidellessä lapsi jää näkymättömäksi. Vanhemmat eivät suuttuessaan kuule ja näe muuta kuin oman tunteensa ja vihansa. Usein lapsi poistuu tilanteesta mikäli se on mahdollista. Lapset toivovat, että vanhemmat keskustelevat heidän asioistaan asiallisesti ja mahdollisesti silloin kun he eivät ole paikalla, *“keskustelis kun ollaan koulussa”*.

Lapset lähettävät terveisissään hyviä neuvoja vanhemmilleen; *miettis enemmän mua ja pääsis sopuun*. Lapset kärsivät siitä, että vanhempien riitely koskee heitä. Lapset tuovat esille, että heidän vanhempansa sanovat vahvasti oman mielipiteensä ja pitävät jääräpäisesti omasta kannastaan kiinni. Lapset myös näkevät, että vanhemmat eivät ole päässeet erossa eteenpäin ja ovat vihaisia toisilleen. Lasten neuvot vanhemmilleen sisältävät varteenotettavia

neuvoja; *“pitäisi antaa anteeksi menneelle”*. Lapset ovat surreet ja hyväksyneet vanhempien eron ja toivovat, että vanhemmatkin jatkaisivat omaa elämäänsä ilman katkeruutta; *“pitää nyt totutella, että asia on näin. Ei elämä tähän kaadu”*. Jokaisella lapsella on joku kaveri, jonka vanhemmat ovat eronneet. Ero toki koskettaa aina lasta, mutta eroaminen ei tänä päivänä ole enää lasta eriarvoistava *“Ei ole erikoista, että erotaan”*. Lapset toivovat ennenkaikkea, että vanhemmilla on hyvä olla ja perheessä olisi levollista ja hyvä elää; *“ Voisko antaa toiselle rauhan olla vanhempi”*. Lapset toivovat, että vanhemmat eivät arvostelisi toisiaan lapselle, *“Toivon, että arvostaisi toisiaan”*. Lapselle molemmat vanhemmat ovat rakkaita ja arvokkaita eikä vanhemmilla ole oikeutta satuttaa lasta moittimalla toista vanhempaa lapselle. Lapsi joutuu tällöin henkisen väkivallan kohteeksi. *“Ette enää hauku toisianne mulle. Ei tunnu kivalta. Itkettää”*.

Lapset lähettivät vanhemmilleen toiveen, että he eivät joutuisi vanhempien välillä viestinviejiksi eivätkä joutuisi valitsemaan vanhempiensa välillä. *“Aikuis-ten pitää sopia, ei lasten”* Kun vanhempien välit ovat riitaiset, he eivät keskustele eivätkä sovi lasten asioista keskenään. Saattaa olla niin, että viestitetään lapselle, joka joutuu tahtomattaan vanhempien välille viestinviejäksi. Lasten kannettavaksi ei tule vierittää aikuisten velvollisuutta sopia lasten asioista.

Vanhemmat opettavat lapsilleen käytöstapoja sekä taitoja kestää pettymyksiä. Niin aikuisilla kuin lapsilla nämä taidot ovat välillä kadoksissa. Varsinkin ristiriitatilanteissa ja loukatuksi tulemisessa nämä taidot ovat piilossa. Eräs viisas lapsi muistutti käytöstapojen merkityksestä; *“Vanhempien pitäisi opetella käytöstapoja”*. Lapset ottavat oppia vanhempien tavasta toimia ristiriitatilanteissa, mutta myös opettelevat sovitteluun ristiriitatilanteita omissa ihmissuhteissaan ja tietävät, että asiat sovitaan puhumalla. *“Keskustelkaa rauhallisesti. Olkaa emapaattisia. Ennakoikaa”*. Lapsilla on myös kokemus, että vanhemmat osaavat jalon taidon puhua asioista asiallisesti.

Lapsille on tärkeää, että eron jälkeen uusi arki jatkuu mahdollisimman muuttumattomana. Lapset toivovat, että vanhemmat selviävät erosta ja aloittavat uuden elämän. Vanhempien hyvä olo heijastuu myös lapsiin. *“Tärkeää, että*

voi aloittaa uuden elämän”. Lapset toivovat, että vanhemmat eivät jättäydy menneisyyteen vaan katsovat tulevaisuuteen niin kuin lapsetkin tekevät. Lasten terveiset vanhemmilleen ovat, että *“kun puhun, niin toivon, että kuuntelette”* ja *“tsemppiä tulevaisuuteen”*.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sanotaan, että nälkä kasvaa syödessä. Niin minulle kävi. On ollut upea matka kurkistaa lapsen ja lapsuuden historiaan sekä lapsen asemaan yhteiskunnassa. Miten lapsen asema on aikojen saatossa muuttunut inhimillisempään suuntaan. Pitkä matka on kuljettu tähän päivään. Ilokseni voin todeta, että tämän sukupolven lapset haluavat tulla kuulluksi ja osallistua heitä koskeviin asioihin. Varmasti lasten oikeuksien korostaminen erityisesti kouluissa on lisännyt lasten oikeuksien vahvistumista, mutta myös suuri kiitos on vanhempien asennemuutoksilla. Surukseni voin todeta, että tämä uudistus on lähtenyt toteutumaan länsimaissa, mutta paljon on vielä tehtävää muualla maailmassa.

Tämän opinnäytetyön tärkeänä tavoitteena on tuoda lapsen ääni esille. Toivotavasti siinä onnistuin. Kirjallisuuteen tutustuminen kuljetti minut niin upeisiin alan ammattilaisten kirjoituksiin, joita ihailen ja nöyrin mielin käytin myös lähteinä opinnäytetyössäni. En olisi osannut paremmin asioita esittää. Kuitenkin, voin todeta, että kehittämäni Lapsen ääni palvelun tuotokset ovat omaa tuottamaani tulosta yhdessä perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Olen kiitollinen siitä ajasta kun sain olla osa monien lasten ja perheiden tarinaa hetken aikaa.

Minulla on ollut ilo ja kunnia kohdata lapsia ja nuoria heidän vaikeassa elämäntilanteessaan. Lapset ovat avoimesti kertoneet ajatuksiaan ja toiveitaan luottaen siihen, että tavoitteeni on auttaa heitä ja tuoda heidän terveisiään vanhemmille ja vahvistaa heidän ajatuksiaan. Lapsille vanhemmat ovat

heidän rakkaitaan, joita he eivät halua loukata. Vanhemmat voivat omassa elämäntilanteessaan olla niin syvällä omassa tunteessaan, että he eivät jaksata tai kykene näkemään ja kuulemaan lapsen toivetta. Eivätkä lapset aina uskalla edes sanoa ajatustaan vanhemmille. Jokainen kuitenkin meistä iästä riippumatta haluaa ja on oikeutettu tulla kuulluksi.

Lapsilta saamani palautteen perusteella sekä myös oman kokemukseni kautta voin todeta, että lapset kokivat tärkeäksi sen, että he pääsivät kertomaan ajatuksiaan ja että he saivat kokemuksen, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä ja heillä on oikeus omiin ajatuksiinsa ja toiveisiinsa.

Me elämme aikuisten maailmassa, jossa aikuisten tärkeä tehtävä on tarjota lapsille rakkautta, rajoja ja rutiineja. Nämä asiat pitävät sisällään monia asioita. Tulla nähdyksi ja kuulluksi on meille jokaiselle merkityksellistä ja tärkeää. Nämä kohtaamani lapset ovat halunneet tulla kuulluksi ja heidän vanhempansa ovat viisaudessaan ja rakkaudessaan lapsia kohtaan ymmärtäneet asian tärkeyden. Lapset eivät vanhemmiltaan vaatineet mahdottomia asioita. He toivoivat, että saisivat viettää aikaa molempien vanhempiensa kanssa. He toivoivat, että vanhemmat olisivat ystävällisiä toisilleen ja sopisivat keskustelun heidän asioistaan riitelemättä. He toivoivat, että vanhemmat ottaisivat heidän toiveensa huomioon tehdessään heihin liittyviä päätöksiä.

Lapsilta, vanhemmilta ja lastenvalvojilta saadun palautteen perusteella Lapsen ääni palvelu on koettu hyväksi palveluksi. Lapsen ääni on tullut entistä paremmin kuulluksi. Minulle oli tärkeää saada tietoisuuteen lasten kokemukset, mitä tapahtuui palvelun jälkeen. Tulivatko lapset kuulluksi ja toteutuiko heidän toiveensa käytännössä. Lähettäessäni kyselyn 40:lle lapselle, 12 vastasi, että oli tullut kuulluksi suhteessa vanhempiinsa ja muutoksia oli tapahtunut. Jäin miettimään, mahtoiko toiveet toteutua näillä vastaamatta jättäneillä 28:lla lapsella? Entä niillä muilla lapsilla joita olen kohdannut ja joille en ole kyselyä lähettänyt? Perheen osallistuessa Lapsen ääni palveluun korostin vanhemmille, että osallistuessaan heidän täytyy sitoutua huomiomaan lapsen toiveet ja keskustella niistä yhdessä ja lapsen kanssa. Huolenaiheeni oli, että lapselle annetaan mahdollisuus mutta tuotetaan pettymys kun asiaan ei palata.

Voisin todeta, että suurin osa vanhemmista haluaa kuulla ja ottaa huomioon lapsen toiveet. Se pieni osa vanhemmista, jotka eivät halunneet lapsensa tulevan kuulluksi, eivät kykene kuulemaan lastaan erinäisistä syistä. Vanhemmilta saaman palautteen mukaan ja oman kokemukseni mukaan, osa vanhemmista tarvitsisi jatkotyöskentelyä omien tunteidensa kanssa, jotta kykenisivät hyväksymään lapsen omat mielipiteet heidän omanaan eivätkä syyttäisi toista vanhempaa manipoloimisesta tai vieraannuttamisesta.

Lapsen ääni palvelu nähtiin tärkeäksi palvelumalliksi saaden mainetta ja kunniaa. Seuraavassa suora lainaus palkintotilaisuudesta:

Lapsen ääni palvelu on nähty tärkeänä palvelumallina eroperheiden palveluvalikoimassa Tampereen kaupungissa. Lapsen ääni palvelun kehittäjälle Marianne Mäkelälle myönnettiin Tampereen kaupungin 2021 vuoden Sote -kehittäjäpalkinto seuraavilla kriteereillä:

Henkilö on aktiivisesti omalla panoksellaan vienyt yksikön kehittämiskohdetta eteenpäin. On perustellusti ollut vaikuttavuutta yksikön toimintaan. Lapsen ääni palvelu on matalan kynnyksen palvelu lapsille tai nuorille, jotka ovat kohdanneet vanhempien eron. Tavoitteena tuoda lapsen ajatukset ja mielipiteet esille perhekohtaisissa tilanteissa. Tämä palvelu on auttanut lastenvalvojien työskentelyä ja perheissä tämä tilanne on yleensä ratkennut eikä lastenvalvojaa ole tarvittu. Lisäksi lapsen ei ole välttämättä tarvinnut jatkaa käyntejä koulukuraattorin tai terveydenhoitajan luona, koska ne asiat siellä kotona ollaan saatu järjestymään tämän lapsen ääni palvelun kautta. Lapset ovat myös kertoneet, että he ovat kokeneet tullessa kuulluksi ja heidän ajatuksensa ja toiveensa ovat välittyneet vanhemmille.

Jotta lasten ajatukset ja toiveet eroperheessä tulisivat entistä paremmin tietoisuuteen olisi mielenkiintoista, jos kysely voitaisiin tehdä osana terveystarkastusta oppilaille. Hyvin moni lapsi on joutunut kokemaan vanhempiensa eron. Kyselyssä olisi hyvä kysyä, että onko eroperheen lasten toiveet ja ajatukset toteutuneet? Ovatko vanhemmat keskustelleet lapsen kanssa kysyen miten lapset toivovat elämänsä jatkuvan; miten lapsi haluaa arkensa jatkuvan? Näin saisimme kattavan ja luotettavan tiedon lasten oikeudesta tulla kuulluksi koskien heidän omaa elämäänsä.

Eräs lapsi kysyi, että miksi lapset eivät voi itse hakeutua lapsen ääni palveluun? Miksi vanhemmat päättävät, että saavatko lapset osallistua Lapsen ääni palveluun ja tulla kuulluksi? Tämä oli pysäyttävä kysymys? Eikö tämä juuri vahvistaisi lapsen osallisuutta entistä enemmän? Lapsella olisi oikeus itse hakeutua palveluun? Onhan kyse lapsen elämästä. “ *Mulla on ihan oma elämä*”.

LÄHTEET

Alanen, L. (2001). Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiologia ja sukupolvijärjestys. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J.(toim.). Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Vastapaino.

Apuaeroon.fi. Lapsen asioista sopiminen eron jälkeen. Haettu osoitteesta 15.11.2021 <https://apuaeroon.fi/tietoaerosta/lapsen-asioista-sopiminen-eron-jalkeen>

Arajärvi, T. & Koski, M. (1989). Lapset ja avioero. Tammi.

Arikka, L. (2021). Dialogi pelastaa maailman ja muita oivalluksia käymistäni keskusteluista. Kirjapaja.

Bardy, M. (2013). Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-853-7>

Dunderfelt, T. (2016). Läsnaoleva kohtaaminen. PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Teoksessa Vastapaino.

Forsberg, H. (1998). Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Lastensuojelun keskusliitto.

Fsd.tuni.fi. Osallistuva havainnointi. Haettu osoitteesta 22.1.2022 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.2.html

Haarakangas, K. (2008). Parantava puhe. Magentum Oy.

Hakalehto, S. & Toivonen, V. (2021). Lapsen oikeudet perheessä. Kauppakamari.

Haring, A., Olli, M., Ritari-Alho, O. & Savio, P. (2019). Eropalveluiden mahdollisuudet perheiden tukemisessa – kokemuksia yhteistyöstä. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T. & Mäkelä, J. (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost.

Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. (2004). Lempeästi, mutta lujasti. Suomalaisia sanontoja ja arkiuskomuksia kasvatuksesta. WSOY.

Hotari, K-E, Oranen, M. & Pösö, T. (2009). Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.), Lastensuojelun ytimessä. Yliopistopaino Oy.
Hurskainen, J. (3.8.2017). Lapsella on sananvaltaa. <https://lskl.fi/blog/lapsella-on-sananvaltaa>.

Isotalus, H. (2021). Lasten kanssa työskentely konfliktitilanteissa - lähtökohtana lapsen oikeudet ja hyvinvointi. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.). Vaativa erotyö. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto.

Järvelä, S. (2020). Lapsi ja vanhempien ero. Lapsuudessa koetun vanhempien eron vaikutukset elämään [pro-gradu työ, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202009255953>

Kalliala, M. (1999). Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Gaudeamus.

Kangasala, M. & Suoranta, J. (2001). Lasten tietoyhteiskunta. Tampere University press.

Karttunen, R. (2010). Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn:isbn:978-951-44-820-4>

Katajala-Peltomaa, S. & Vuolanto, V. (2015). Lapsuus ja arki antiikissa ja keskiajalla. Gaudeamus Oy.

Keinänen, M. (2017). Mentalisaatiomentelmien teoreettiset perusteet ja toteutus. Teoksessa Laitinen, I. & Ollikainen, S. (toim.). Mentalisaatio. Teoriasta käytäntöön. Terapia säätiö.

Kiianmaa, K. (2008). Hyvä ero. Uusi elämä. Multikustannus.

Koskela, R. (2009). Ero lapsiperheessä. Miten tukea lasta ja vanhempia. Lastensuojelun keskusliitto.

Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.

Kääriäinen, A. (2008). Ero haastaa vanhemmuuden. Neuvo-projekti. Lastensuojelun keskusliitto.

Laine, T. (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus.

Larmo, A. (2017). Mentalisaatio – kyky pitää mieli mielessä. Teoksessa Laitinen, I. & Ollikainen, S. (toim.). Teoriasta käytäntöön. Terapia säätiö. Lasten parlamentti, Tampere. Haettu osoitteesta 20.1.2022 <https://tampere.fi/osallistu-ja-vaikuta/lasten-ja-nuorten-vaikuttaminen/lasten-parlamentti>.

Lehikoinen, A. (2001). Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa Järventie, I. & Souli, H. (toim.). Eriarvoinen lapsuus.

Lindqvist, M. (2003). Esipuhe. Teoksessa Erkkilä, J., Holmberg, T., Niemelä, S. & Ylönen, H. (toim.). Surevan lapsen kanssa. Tuettu suruprojekti. Suomenmielenterveysseura. Gummerus kirjapaino Oy.

Linnanmäki, K. (2019). Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuin sovittelussa. Alma Talent.

Mattila, K-P. (2007). Arvostava kohtaaminen – arjessa, auttamistyössä ja työ-
ttheisössä. PS-kustannus.

Metropolia.fi. Tutkimusmenetelmät eli metodit. Haettu osoitteesta 22.1.2022
[https://wiki.metropolia.fi/download/attachments/30249206/opinnayte-ja-
metodot_osa_2pptx?version=1](https://wiki.metropolia.fi/download/attachments/30249206/opinnayte-ja-metodot_osa_2pptx?version=1)

Muukkonen, T.(2013). Lapsen kohtaamis. Ja prosessionaalisuus. Teoksessa
Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
Mäkijärvi, L. (2014). Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien
erossa. Docendo.

Mönkkönen, K. (2007). Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima
Oy.

Nuorisovaltuusto, Tampere. Haettu osoitteesta 15.1.2022 [https://tam-
pere.fi/osallistu-ja-vaikuta/lasten-ja-nuorten-vaikuttaminen/nuorisovaltuusto](https://tamper.fi/osallistu-ja-vaikuta/lasten-ja-nuorten-vaikuttaminen/nuorisovaltuusto)
Nurmela, N. & Kaittila, A. (2019). Lapsiperheiden eropalveluiden kehittäminen
sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmässä. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön
tutkimuksen aikakauslehti Nro 4. <https://doi.org/10.30668/janus.87987>
Näre, S. & Kirves, J. (2010). Teoksessa Näre, S, Kirves, J. & Siltala, J.
(toim.). Sodan kasvattamat.

Oranen, M. (2008). Mitä mieltä. Mitä mieltä. Lasten osallisuus lastensuojelun
kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto.

Perheoikeudelliset palvelut, THL. Haettu osoitteesta 5.12.2021
[https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-
palvelut/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen](https://thl.fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen)

Postiman, N. (1985). Lyhenevä lapsuus. WSOY.

Ritala-Koskinen, A. (2001). Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.). Lasten tietoyhteiskunta. Tampere University Press.

Seikkula, S. (2014). Vanhempien eron kokeneiden lasten perhesuhteet – osallisuuden ja toimijuuden mahdollisuudet [pro gradu-työ, Lapin Yliopisto]. <https://auda.ulapland.fi/handle/10024/61535>

Sinkkonen, J. (2011). Kiintymyssuhteenäkökulma vanhempien avo- tai avioeroon. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. WSOY.

Sotka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. (2011). Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (uudistettu painos). Tammi.

Vaitomaa, J. (2021). Eronneiden vanhempien ja lapsen polku. Teoksessa Vaitomaa, J., Muukkonen, T. & Rautio, S. (toim.). Vaativa erotyö. Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto.

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. Kansallinen lapsistrategia: komiteamietintö, Haettu osoitteesta 23.2.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen, E. (2015). Mentalisaatioteoriaan perustuva vahvuutta vanhemmuuteen - perheryhmämalli ja vanhempien kokemuksia perheryhmissä. Saatavilla: bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2018/04/Bulletin-1_2016_

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. (2008). Vuorovaikutuksellinen tukeminen. WSOY.

Willadsen, R.(2014). Sosiaalityö ihmisten ilmoille. Kampin kappelin asiakastyö työntekijän kuvailemana [AMK-opinnäytetyö, Diakonia ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405127390>